

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav Blízkého východu a Afriky**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alžbeta Bóriková

**Parlamentní volby 2011 v Turecku a jejich zobrazení v
tureckém tisku**

**The 2011 parliamentary elections in Turkey and their
coverage in the Turkish press**

**Parlamentné voľby 2011 v Turecku a ich zobrazenie v
tureckej tlači**

Praha, 2012

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jitka Malečková, CSc.

Pod'akovanie

Touto cestou by som sa chcela pod'akovať vedúcej mojej bakalárskej práce, doc. PhDr. Jitke Malečkovej, CSc., za cenné rady, pomoc a usmerňovanie počas celého procesu písania práce.

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, že som riadne citovala všetky použité pramene a literatúru a že práca nebola využitá v rámci iného vysokoškolského štúdia či k získaniu iného alebo rovnakého titulu.

V Prahe 7.5.2012

.....

Alžbeta Bóriková

Abstrakt

Tato bakalářská práce podává obraz o politické scéně v Turecku před parlamentními volbami v roce 2011. Na základě podrobné analýzy tří tureckých deníků (Cumhuriyet, Zaman a Milliyet) jsou identifikovaná hlavní témata, která dominovala v tureckém tisku v průběhu předvolební kampaně. Cílem je porovnání postojů a vyjádření kandidujících politických stran a zhodnocení celkového zobrazení daného tématu v novinách. Práce se konkrétně zaměřuje na diskuze okolo projektu nové ústavy, kurdské otázky, stavu turecké demokracie, kauz provázejících volební atmosféru a hlavních bodů předvolebních programů. Pozornost je také věnována historickému kontextu vývoje pluralitního volebního a formování současných předních politických stran.

Klíčová slova

Turecko, parlamentní volby, politické strany, turecký tisk

Abstract

In the present work we provide a research on the Turkish domestic politics before the 2011 parliamentary elections. A detailed analysis of three Turkish daily newspapers (Cumhuriyet, Zaman and Milliyet) enabled us to identify major elections-related topics that appeared in the Turkish press during the political campaign. Our aim is to compare reactions and positions of different political parties and evaluate how a particular topic was being covered in the newspapers. The work especially focuses on the project of a new Constitution, the Kurdish issue, the state of Turkish democracy, the pre-election scandals and the key points of the political agenda of leading parties. In order to reach a better understanding of the current situation we study also the historical context of electoral system in Turkey and the formation of main political parties.

Keywords

Turkey, parliamentary elections, political parties, Turkish press

Abstrakt

Táto bakalárska práca podáva obraz o politickej scéne v Turecku pred parlamentnými voľbami 2011. Na základe podrobnej analýzy troch tureckých denníkov (Cumhuriyet, Zaman a Milliyet) sú identifikované hlavné témy, ktoré dominovali v tureckej tlači počas predvolebnej kampane. Cieľom je porovnať postoje a vyjadrenia kandidujúcich politických strán a zhodnotiť celkové zobrazenie danej témy v novinách. Práca sa konkrétne zameriava na diskusie okolo projektu novej ústavy, kurdskej otázky, stavu tureckej demokracie, káuz sprevádzajúcich volebnú atmosféru a hlavných bodov predvolebných programov. Pozornosť je takisto venovaná historickému kontextu vývoja pluralitného volebného systému a formácie súčasných popredných politických strán.

Kľúčové slová

Turecko, parlamentné voľby, politické strany, turecká tlač

Obsah

Abstrakt.....	4
Klíčová slova.....	4
Abstract.....	5
Keywords.....	5
Abstrakt.....	6
Klíčové slová.....	6
Obsah.....	7
Zoznam použitých skratiek.....	8
Úvod.....	9
1. Vývoj tureckého volebného systému.....	13
2. Parlamentné voľby 2011 a kandidujúce strany.....	16
3. Zobrazenie predvolebnej kampane v tureckých novinách.....	20
3.1 Metodológia.....	20
3.2 Hlavné témy novinových článkov počas predvolebného obdobia.....	20
3.2.1 Projekt novej ústavy.....	20
3.2.2 Kurdská otázka.....	25
3.2.3 Stav tureckej demokracie: sloboda slova a súdne procesy.....	31
3.2.4 Kauzy sprevádzajúce predvolebnú kampaň.....	35
3.2.5 Predvolebné sľuby kandidujúcich strán.....	39
Záver.....	44
Zoznam použitej literatúry	46

Zoznam použitých skratiek

AKP- Adalet ve Kalkınma Partisi (Strana spravodlivosti a pokroku)

BDP- Barış ve Demokrasi Partisi (Strana mieru a demokracie)

CHP- Cumhuriyet Halk Partisi (Republikánska ľudová strana)

MHP- Milliyetçi Hareket Partisi (Strana národnej akcie)

Úvod

Výsledky júnových parlamentných volieb v Turecku málokoho prekvapili. Fenomén neustále rastúcej voličskej podpory vládnej strane AKP však zároveň vyvoláva i obavy a v súčasnosti môžeme povedať, že v tureckej spoločnosti dominujú dva protichodné pohľady na politické smerovanie krajiny. Kým jedni vyzdvihujú pokračujúcu demokratizáciu, ekonomický rast a prispôsobovanie legislatívy európskym normám pod taktovkou AKP, z radov stúpenčov opozície sa ozývajú hlasy poukazujúce na nebezpečia monopolizácie moci premiérom Erdoğanom, na vysoký počet novinárov vo väzení a na kauzy ako Ergenekon, ktoré podľa niektorých prerástli v prostriedok zbavovania sa politických odporcov. Na druhej strane možno práve táto vysoká miera polarizácie spôsobuje postupný pokles podpory menším politickým zoskupeniam, výsledkom čoho dnešný parlament, aj napriek 10 percentnej volebnej hranici, disponuje silným mandátom odrážajúcim vôľu až 95 % voličov. V kombinácii s vysokou účasťou vo voľbách (83,16%) má parlament dostatočnú legitimitu na chopenie sa i takej významnej úlohy, akou je príprava a prijatie novej ústavy.

Podľa prieskumu agentúry GENAR občania od nového parlamentu očakávajú na prvom mieste vyriešenie problému nezamestnanosti. Ďalej nasleduje zmena ústavy, vyriešenie kurdskeho problému, zlepšenie ekonomiky a prvú päťicu najdôležitejších úloh čakajúcich na novozvolených poslancov uzatvára vyriešenie problému terorizmu.¹ Jedným zo základných pilierov demokratickej voľby a teda aj ďalším z faktorov posilňujúcim reprezentatívnosť parlamentu je existencia otvorenej diskusie kandidujúcich strán na témy, ktoré zaujímajú široké vrstvy obyvateľstva. V tomto smere budeme v našej práci sledovať hlavné tematické okruhy predvolebnej kampane, tak ako boli prezentované v miestnej tlači, s cieľom rozpoznať najviac diskutované otázky tureckej politiky.

Výskum tureckej politiky sa so vzrastajúcim významom krajiny v svetovom meradle stáva stále atraktívnejším i medzi odbornou verejnosťou. Vzhľadom na vysokú aktuálnosť témy sa júnovými voľbami zaoberali prevažne odborné články, ktoré sa zameriavali na stratégie a programy jednotlivých strán či hlavné predmety sporov. Ali Çarkoğlu vidí najväčší význam výsledkov júnových parlamentných volieb v konsolidácii voličskej základne AKP a praktickom vymiznutí menších stredopravých strán s výnimkou MHP z politickej scény. Vo

1 Seçim sonrası gündem araştırmaları, GENAR, jún 2011, s. 15, dostupné z http://www.genar.com.tr/files/2011-%205-HAZ%C4%B0RAN-Secim_sonrasi_gundem_arastirmasi_2011.pdf

svojom článku² vyjadruje názor, že tretie konšekutívne víťazstvo a skoro 50% platných hlasov odovzdaných strane AKP poskytuje priestor na charakteristiku tureckého politického systému ako systému dominantnej strany. Navyše voľby 2011 zaznamenali nárast počtu provincií, kde AKP figurovala na prvej priečke.

Na druhej strane s miernymi obavami pristupujú k výsledkom volieb Firat Cengiz a Lars Hoffmann.³ Autori využívajú priebeh posledných parlamentných volieb k analýze pokračujúcej centralizácie moci v rukách AKP a zároveň hodnotia zmenu politického postoja k vstupu krajiny do Európskej únie. Na rozdiel od rokov 2002 a 2007, v kampani pred júnovými voľbami 2011 EÚ takmer úplne prestala byť referenčným bodom pre politické, sociálne a ekonomické reformy v Turecku. Žiadna z kampaní hlavných politických strán totiž podľa autorov neobsahovala zmienku (či už pozitívnu alebo negatívnu) o EÚ a prístupovom procese Turecka.⁴

Medzi ďalšie témy odborných publikácií v súvislosti s voľbami 2011 patrí stále páľčivá kurdska otázka či analýza „novej“ CHP. Mesut Yeğen sa zamerá na rivalitu AKP a BDP v oblastiach s prevažne kurdským obyvateľstvom.⁵ Ayşen Uysal zase prichádza s tvrdením, že nová stratégia CHP spočíva v snahe apelovať na rozličné typy voličov, bez ohľadu na ich ideologické presvedčenie, a získať tak širšiu podporu pre svoju stranu.⁶

Metodologicky najbližšie k našej práci má článok kolektívu autorov, zaoberajúci sa voľbami z roku 2007 a ich zobrazeniu v médiach.⁷ V článku výrazne prevažuje kvantitatívna metóda mediálnej analýzy, čo má svoje výhody v podobe presných údajov dokumentujúcich nielen výskyt určitých javov, ale aj ich vývoj v čase. Pre účely našej práce sme však zvolili trochu iný postup. Posilnili sme kvalitatívnu zložku mediálnej analýzy a každú tému zasadili do širšieho kontextu tureckého politického vývoja.

Na mapovanie hlavných tém tureckej politiky pred voľbami využijeme ako prameň internetové verzie troch tureckých denníkov, konkrétne Milliyet⁸, Zaman⁹ a Cumhuriyet¹⁰.

2 Çarkoğlu, A.: Turkey's 2011 general election: towards a dominant party system? *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.3

3 Cengiz, F., Hoffmann, L.: The 2011 general elections in Turkey: Potential implications on domestic and international politics in the shadow of a discourse change? *Parliamentary affairs*, roč.65, 2012, č.1

4 Ibid., s. 256

5 Yeğen, M.: The 2011 elections and the Kurdish question. *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.4

6 Uysal, A.: Continuity and rupture: The „new CHP“ or what has changed in the CHP? *Insight Turkey*, roč. 13, 2011, č.4

7 Balkır, C., Banducci, S., Soyaltın, D., Töker, H.: Expecting the unforeseeable: The 2007 Turkish elections in the media. *Turkish Studies*, roč.9, 2008, č.2

8 www.milliyet.com.tr

9 www.zaman.com.tr

10 www.cumhuriyet.com.tr

Denníky boli vybrané tak, aby sa navzájom líšili ideologickým zameraním (stredové, konzervatívne a ľavicové) a zároveň predstavovali rešpektovaný zdroj informácií. Už od 80-tych rokov minulého storočia majú v tureckej mediálnej sfére dominantné postavenie veľké koncerny, ktoré často pôsobia i v iných sektoroch. V súčasnosti šesť až sedem mediálnych skupín ovláda takmer 100% predaja novín v Turecku.¹¹ Práve denník Milliyet patrí od roku 1979 do vlastníctva najväčšieho a najprestížnejšieho mediálneho giganta Doğan Grup, ktorý kontroluje až 40% tureckej tlače a verejnosti prináša širokú paletu denníkov a časopisov s rozličnými politickými tendenciami: stredol'avý Radikal, pravicovo-národný Vatan či úspešný bulvár Posta. Milliyet, podobne ako populárnejší Hürriyet, predstavuje mainstreamový, centristický a národne orientovaný denník.¹² Aj keď v počte predaných výtlačkov (232,784) ďaleko zaostáva za Hürriyetom, vo všeobecnosti je Milliyet považovaný za serióznejší a dôveryhodnejší. Skupina Doğan Grup charakterizuje Milliyet ako denník preferovaný osobami s vysokým vzdelaním a kľúčovými tvorcami verejnej mienky.¹³

Zaman bol založený v roku 1986, ako prvé noviny skupiny nasledovníkov islámskeho mysliteľa a reformátora Fethullaha Gülena. Dnes má Feza Media Group vo svojich rukách o.i.aj dve celonárodné televízne stanice Samanyolu a Mehtep a tlačovú agentúru Cihan Haber Ajansı. Zaman, jeden z popredných a najpredávanejších denníkov (873,467), bol vnímaný od svojho vzniku ako protiváha k existujúcim ľavicovým kemalistickým médiám a reprezentujúci hlas islámskeho konzervatívneho prúdu spoločnosti.¹⁴ Na politickej rovine má Zaman tendenciu prikláňať sa k vláde AKP a kritizovať opozičné strany CHP a MHP.¹⁵

Denník Cumhuriyet (82,637), založený v roku 1924 na Atatürkov podnet, sledoval po celé obdobie vlády jednej strany líniu záujmov štátu. Po období liberálne politických tendencií v 50-tych rokoch prevážili v denníku hlavne ľavicovo orientovaní novinári. Cumhuriyet- denník ľavicovej a kemalistickej inteligencie, sa teší značnej úcte a rešpektu či už zo strany novinárskych kruhov alebo širokej verejnosti a to hlavne vďaka svojej politike, ktorá preferuje zachovanie kvality obsahu nad umelým zvyšovaním predaja.¹⁶ Popri ľavicom razení nachádzame v Cumhuriyete silné nacionalistické a sekularistické prvky, ako aj kritiku voči

11 Kızılbay, İ.: Structural change experienced in Turkish press. *International Journal of Turcologia*, roč. 5, 2011, č.9, s.28

12 Çağlar, Ş, Çakar-Mengü S.: Media groups and their market shares in Turkey during globalization. *Economia Política das Tecnologias da Informação e da Comunicação*, roč.11, 2009, č.2, s.14

13 Turkey: Guide to major Turkish daily newspapers 2008, Open source center- media aid, október 2008, s.7. Dostupné z <http://www.fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf>

14 Hendrick, J.D.: Media wars and the Gülen factor in the new Turkey. *Middle East Report*, roč.41, 2011, č.260, s. 44

15 Guide to major Turkish daily newspapers, s 24

16 Emre Kaya, A.: Cumhuriyet gazetesi'nin kuruluşundan günümüze kısa tarihi. *İstanbul Üniversitesi İletişim fakultesi dergisi*, 2010,č.39, s. 86

vláde AKP a gülenovcom.¹⁷

Pri skúmaní jednotlivých tém bude venovaná pozornosť predstaveniu postojov najväčších strán a celkovému zobrazeniu danej témy v novinách. Na percentuálne vyjadrenie zastúpenia tematických okruhov budeme využívať kvantitatívnu metódu mediálnej analýzy, ktorá umožňuje objektívne porovnanie novín a politických strán. Kvalitatívna metóda mediálnej analýzy nám zase pomôže k lepšiemu pochopeniu samotného textu a jeho spracovaniu.¹⁸ Budeme sa snažiť odpovedať na otázky, ako a o čom informovala denná tlač počas obdobia predvolebnej kampane, aký priestor bol daný politickým stranám v rámci jednotlivých tém a samozrejme aké rozdiely v spracovaní sa medzi novinami vyskytli. V súlade s hlavným cieľom práce sa na záver pokúsime zhodnotiť, do akej miery sa témy pokryté v tlači zhodovali s problémami, ktoré sa podľa vyššie uvedeného prieskumu verejnej mienky ukázali byť v centre záujmu občanov.

V našej práci najskôr podáme teoretický prehľad bohatej histórie zmien tureckého volebného systému a predstavíme základnú ideológiu a vývoj súčasných parlamentných politických strán. V analytickej časti sa budeme podrobnejšie venovať témam, ktoré prevládali v období predvolebného boja. Postupne sa zameriame na projekt novej ústavy, kurdskú otázku, stav tureckej demokracie, politické kauzy a predvolebné sľuby.

17 Guide to major Turkish daily newspapers, s.15

18 Viac ku kvalitatívnej a kvantitatívnej metóde mediálnej analýzy v kapitole o metodológii.

1. Vývoj tureckého volebného systému

Zatiaľ čo prvé parlamentné voľby v Turecku (resp. v Osmanskej ríši) prebehli už v roku 1877, ešte v roku 1943 sa volilo nepriamo- dvojstupňovo. Obdobie po druhej svetovej vojne so sebou prinieslo výrazné zmeny na domácej politickej scéne. Vznik legálnej opozičnej Demokratickej strany (DP- demokratik partisi) v roku 1946 ukončil monopolistické postavenie Republikánskej ľudovej strany (CHP-Cumhuriyet halk partisi), ktoré bolo charakteristické pre modernú Tureckú republiku od jej vzniku. V tzv. „prechodnom období“ medzi rokmi 1946-1950 sa udiali 3 zásadné zmeny volebného zákona. Ale i v nasledujúcich desaťročiach bola typickou črtou tureckého volebného systému jeho nestabilita. Len od roku 1950 bol 5-krát významne reformovaný¹⁹, pričom ani dnes nepanuje zhoda na tom, aké pravidlá by mali riadiť voľbu poslancov.

Ešte pred prvými voľbami uskutočnenými na pluralitnom základe v roku 1946 prijal parlament zmeny vo volebnom zákone, ktoré ustanovili priamu voľbu a predstavitelom opozičných strán dali pozíciu pozorovateľa pri odovzdávaní a sčítavaní hlasov. Zrušenie dvojstupňovej voľby predstavovalo podľa slov hovorca vtedajšej opozície Adnana Menderesa základný krok smerom k demokracii.²⁰ Kritizovaná bola však mimo iného prakticky neexistujúca tajná voľba a dominancia členov resp. podporovateľov CHP vo volebných orgánoch.²¹ Článok 24 volebného zákona z roku 1948 už obsahoval povinnosť voliča odovzdať hlas „na uzatvorenom volebnom mieste bez toho, aby bol videný“.²²

Úlohu reformovať volebný systém si na seba zobrala vláda utvorená v roku 1949 pod vedením Şemsettina Günaltaya. Výsledný zákon prijatý 16. februára 1950 bol inšpirovaný návrhom Vedeckej komisie, zloženej z odborníkov mimo politickej sféry, začlenené boli do neho avšak i niektoré návrhy z radov opozície.²³ Naďalej sa volilo väčšinovým systémom, pričom krajina bola rozdelená do 67 regiónov, z ktorých každý volil jedného poslanca na 4-ročné obdobie, ak počet obyvateľov daného obvodu neprevyšoval 55000. Ďalej potom na každých 40000 obyvateľov pripadal jeden poslanec. Celkový počet poslancov sa určoval pred každými voľbami na základe posledného sčítania ľudu.²⁴ Zákon z roku 1950 po prvý raz

19 Hale, W.: The Electoral system and the 2007 elections: effects and debates. *Turkish Studies*, roč.9, 2008, č.2, s. 233

20 İnan, S.: Çok partili hayata geçiş sürecinde milletvekili seçim yasası değişikliklerinde muhalif görüşler. *SDÜ fen-edebiyat fakültesi sosyal bilimler dergisi*, 2003, č.9, s. 3

21 İbid., s. 4

22 TC Resmi Gazete, Sayı: 6957 (14.07.1948)

23 İnan, s. 19

24 Hale, s. 234

zaviedol princíp súdneho dohľadu nad priebehom volieb. Bola vytvorená Najvyššia volebná rada (Yüksek seçim kurulu-YSK) so sídlom v Ankare (čl.58) a s poverením preskúmať sťažnosti na volebný proces (čl.123).²⁵

Väčšinový volebný systém a fakt, že drvivé percento voličov vhadzovalo do urny hlasovacie lístky s kandidátmi jednej strany (následkom čoho strana, ktorá získala i len relatívnu väčšinu, obsadila v danom volebnom obvode všetky kreslá) znamenal pre víťaza volieb obrovskú prevahu v parlamente.²⁶ Hneď vo voľbách v roku 1950 získala DP s 53,35 % hlasov až 83,57 % celkového počtu poslancov.

Následne po vojenskom puči, ktorý zvrhol vládu DP 27.mája 1960, sa nastolila otázka radikálnej zmeny volebného systému tak, aby sa v budúcnosti zamedzilo opätovnému vzniku „tyranie väčšiny“. Vojenský režim vydal nový volebný zákon, založený na pomernom zastúpení a zároveň ponechaní administratívnych jednotiek ako volebných obvodov.²⁷ Bolo zavedené lokálne volebné kvórum, ktoré sa vypočítalo vydelením celkového počtu odovzdaných hlasov vo volebnom obvode počtom kresiel určených pre daný obvod. Politické strany alebo nezávislí kandidáti museli získať počet hlasov rovnajúci sa resp. prevyšujúci tento podiel.²⁸ Politické strany a nezávislí kandidáti splňujúci túto podmienku si následne rozdelili počet kresiel tzv. d'Hontovou metódou. Jednotlivé volebné zisky boli postupne vydelené dvomi, tromi...atď. Dosiahnuté čísla sa zoradili od najväčšieho po najmenšie a podľa týchto výsledkov sa stranám pridelovali poslance kreslá (čl.32).²⁹ Počet poslancov dolnej komory parlamentu bol fixne stanovený na 450 a separátne zákony riadili voľbu do novovzniknutého senátu.

Kvórum na úrovni volebných obvodov bolo zrušené už v nasledujúcich voľbách v roku 1965 ako reakcia na obavy z možného vysokého víťazstva Strany spravodlivosti (Adalet partisi-AP) Süleymana Demirela³⁰. Pri snahách o jeho opätovné zavedenie v roku 1968 bolo toto kvórum označené Ústavným súdom za nekompatibilné s princípom slobodných volieb a pluralitnej demokracie.³¹

Vojenský prevrat z roku 1980 znamenal výrazný zásah do tureckého politického života a okrem novej ústavy bol vypracovaný i nový volebný zákon. Senát bol zrušený, volebné

25 TC Resmi Gazete, Sayı: 5545 (21.2.1950)

26 Hale, s. 234

27 Hale, s. 234

28 Türk, H.S.: Electoral systems and Turkish experience. Text prednášky počas „Semináru o základoch volieb“, 28-31.5.1993, Biškek, s. 21, dostupné z <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1993-43-01-04/AUHF-1993-43-01-04-Turk.pdf>

29 TC Resmi Gazete, Sayı: 10815 (30.5.1961)

30 Aj napriek týmto zmenám získala AP absolútnu väčšinu 52,9%

31 Türk, s. 21

obdobie sa zvýšilo na 5 rokov a zavedené boli kvóra, ktoré mali pravdepodobne chrániť politickú scénu pred jej fragmentáciou alebo vstupom extrémistických strán do parlamentu.³² Podľa článku 33 volebného zákona z roku 1983³³ strany, ktoré nezískajú v celoštátnom meradle minimálne 10% hlasov, nemôžu obsadiť poslanecké kreslá. Toto 10 percentné obmedzenie neplatilo pre nezávislých kandidátov. Na úrovni volebných obvodov sa znovu objavilo kvórum z roku 1961, ku ktorému sa v roku 1987 pridal bonus pre víťaza volieb v podobe jedného kresla navyše v 46 obvodoch. Toto opatrenie zaručilo vládnucej ANAP Turguta Özala posilnenie svojej prevahy v parlamente (65%) i za klesajúcej podpory (36,3%). Bonus i miestne kvóra boli opäť zrušené v roku 1995.³⁴

V súčasnosti je 550 poslancov jednokomorového parlamentu volených na 4-ročné volebné obdobie na základe pomerného volebného systému pri zachovaní 10 percentnej hranice. Zatiaľ poslednou významnou zmenou vo volebných zákonoch bolo zníženie veku zvoliteľnosti z 30 na 25 rokov. Táto ústavná zmena, prijatá v roku 2007, bola po prvý raz uvedená do praxe v júnových voľbách 2011.

32 Hale, s. 235

33 T.C Resmi Gazete, Sayı: 18076 (13.6.1983)

34 Hale, s. 236

2. Parlamentné voľby 2011 a kandidujúce strany

Turecký systém politických strán bol po dlhú dobu charakterizovaný vysokou fragmentáciou a nestálosťou. S príchodom strany AKP v roku 2002 však turecké volebné prostredie, ako sa zdá, prešlo výraznou transformáciou. V parlamentných voľbách v júni 2011 obdržala AKP už po tretí raz najväčší podiel hlasov a s 49,8 percentami sa stala dominantnou stranou. Zároveň sa jej podarilo v porovnaní s rokom 2002 takmer zdvojnásobiť počet svojich voličov.³⁵

Väčšina zakladajúcich členov strany AKP pochádzala z tradície hnutia Milli Görüş (Národný Pohľad). Toto hnutie, aktívne na tureckej politickej scéne od sedemdesiatych rokov minulého storočia, dalo vzniknúť viacerým politickým stranám, ktoré postupne narážali na obvinenia z protisekulárnej činnosti. Ideológia Národného pohľadu bola založená na silných morálnych a duchovných hodnotách, čiže inak povedané, jadrom programu bolo obnovenie islámu. Medzi ďalšie ciele tohto politického zoskupenia patrila industrializácia, spravodlivý ekonomický systém, uzšia spolupráca s moslimskými krajinami a nastolenie Veľkého Turecka. Stranu národného poriadku (Milli Nizam Partisi), založenú v roku 1971 a už o rok neskôr zatvorenú, nahradila v roku 1972 Strana národnej spásy (Milli Selamet Partisi). Po vojenskom puči vznikla Strana blahobytu (Refah Partisi), ktorá dosiahla veľký volebný úspech v deväťdesiatych rokoch a jej predseda Necmettin Erbakan na krátky čas zasadol na premiérske kreslo.³⁶

Zásah armády 28.februára 1997 a následné odstúpenie premiéra Erbakana, rozhodnutie ústavného súdu o zatvorení RP a onedlho aj jej pokračovateľky Strany cnosti (Fazilet Partisi), to všetko významne pozmenilo ďalšie smerovanie islamistických kruhov v Turecku. Pod vplyvom prežitých udalostí si mnoho politikov uvedomilo nekompatibilnosť politiky s radikálnym islámom. Tento prúd tzv. „modernistov“ predstavoval základ Strany spravodlivosti a pokroku (Adalet ve kalkınma partisi), zatiaľ čo „tradicionalisti“ sa zoskupili okolo Strany šťastia (Saadet Partisi). Predsedom AKP založenej v roku 2001 sa stal bývalý primátor Istanbulu Recep Tayyip Erdoğan, ktorý mal za sebou trpkú skúsenosť šesťmesačného pobytu vo väzení za otvorené podnecovanie náboženskej nenávisťi a po odpykaní trestu sa rýchlo snažil vylepšiť si svoj pokrivený imidž.³⁷

35 Çarkoğlu A.: Turkey's 2011 general election: towards a dominant party system? *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.3, s. 43

36 Atacan, F.: Explaining religious politics at the crossroad: AKP-SP. *Turkish Studies*, roč.6, 2005, č.2, s.187-190

37 Çağlıyan-İçener, Z.: The Justice and development party's conception of "conservative democracy": invention or reinterpretation? *Turkish Studies*, roč.10, 2009, č.4, s.597

Strana hneď od svojho počiatku prejavila snahu oslovovať širšie spektrum voličov. Erdoğan často opakoval, že AKP nie je pokračovateľkou strán Národného pohľadu a nepredstavuje tak žiadnu hrozbu pre Atatürkovo dedičstvo, sekulárnu republiku a demokraciu.³⁸ S programom založenom na ekonomickom a politickom liberalizme a spoločenskom konzervativizme dokázala AKP zhromaždiť stredopravé hlasy a získať väčšinu poslaneckých kresiel už vo svojich prvých parlamentných voľbách v roku 2002.³⁹ Tento obrovský úspech vyvolával obavy doma i v zahraničí z údajnej tajnej islamistickej agendy strany aj napriek tomu, že sama AKP sa ako islámska strana nedefinuje. Rovnako odmieta i pojem „moslimská demokracia“, paralelné označenie k európskej tradícií kresťansko-demokratických strán, a namiesto toho presadzujú politici AKP charakteristiku novej politickej entity ako „konzervatívnej demokracie“. Podľa AKP islám zahrňuje normy a hodnoty, vďaka ktorým sa život stáva zmysluplným pre zbožných moslimov, ale v žiadnom prípade sa nejedná o ideológiu a nemôže teda poskytnúť riešenia pre ekonomické či politické problémy spoločnosti. Dvomi hlavnými deklarovanými cieľmi strany sú ekonomický rozvoj a rozširovanie ľudských práv a slobôd.⁴⁰

Najväznejším Erdoğanovým rivalom vo voľbách bola Republikánska ľudová strana (Cumhuriyet Halk Partisi), ktorá však s volebným ziskom 25,98% ďaleko zaostala za víťaznou AKP. CHP bola založená v roku 1923, krátko pred vyhlásením republiky Mustafom Kemalom, a predstavuje teda najstaršiu tureckú politickú stranu. S výnimkou obdobia medzi rokmi 1981 až 1992, kedy museli po vojenskom puči všetky existujúce strany ukončiť svoju činnosť, bola CHP skoro nepretržite jedným z hlavných hráčov na tureckej politickej scéne.⁴¹

Ideológia CHP pozostáva z kombinácie rozličných historických odkazov, daných takmer storočným pôsobením strany. V prvom rade sa jedná o dedičstvo z obdobia vlády jednej strany (1923-1946), kedy lídri CHP Mustafa Kemal Atatürk a neskôr İsmet İnönü zavádzali program politickej a kultúrnej modernizácie spoločnosti, neoddeliteľnou súčasťou čoho bol i projekt europeizácie, resp. westernizácie Turecka. Príklon strany k národným, stredovým a sekulárnym hodnotám môže byť interpretovaný práve touto tradíciou. Druhým významným dedičstvom je zavedenie demokracie a pluralitného politického systému počas vlády CHP. Nedôvera k politickým rivalom a snaha chrániť výdobytky kemalistickej revolúcie ale na

38 Çağlıyan-İçener, s.597

39 Gümüşçü, Ş., Sert D.: The March 2009 local elections and the inconsistent democratic transformation of the AKP party in Turkey. *Middle East Critique*, roč.19, 2010, č.1, s. 55

40 Ibid., s.57

41 Turan, I.: Old soldiers never die: The republican people's party of Turkey. *South European Society and Politics*, roč. 11, 2006, č.3-4, s. 559-560

druhej strane spôsobili určité primknutie CHP k byrokratickým a vojenským elitám v štáte. Tretím zlomovým momentom v histórii strany je prihlásenie sa k sociálnej demokracii.⁴² Pod vedením Bülenta Ecevíta sa CHP stala v roku 1976 členom Socialistickej internacionály a začala orientovať svoju politiku na potreby a požiadavky ľudu.⁴³

Politika CHP v praxi vykazuje známky značnej ideologickej flexibility a rozhodnutie lídrov môže v závislosti na konkrétnych okolnostiach viesť stranu rôznymi smermi.⁴⁴ Na Ecevitov odkaz silného sociálneho štátu a ochrany práv chudobných nadviazal až Kemal Kılıçdaroğlu, ktorý v roku 2010 nahradil Deniza Baykala na poste predsedu strany.⁴⁵ Od momentu prevzatia vedenia bol Kılıçdaroğlu považovaný za symbol zmeny, okrem iného i vďaka svojej identifikácii sa s alevijskou komunitou, skromným vzhlľadom, získanej reputácií ako bojovníka proti korupcii a dištancovaním sa od nacionalistického krídla strany.⁴⁶ V duchu zmeny sa niesla taktiež celá predvolebná kampaň, v ktorej dominovali slogany hlásajúce „novú CHP“ a „CHP pre všetkých“.⁴⁷

Poslednou stranou, ktorej sa podarilo prekročiť 10 percentnú hranicu, je nacionalistická Strana národnej akcie (Milliyetçi Hareket Partisi). História MHP je úzko spätá so svojim zakladateľom a hlavným ideológom Alparslanom Türkeşom, bývalým plukovníkom a členom vojenskej junty, ktorá viedla puč z 27.mája 1960. Türkeşovo hnutie bolo založené v roku 1965 pod názvom Republikánska vidiecka národná strana (Cumhuriyetçi köylü millet partisi) a premenované o štyri roky neskôr na Stranu národnej akcie. Počas sedemdesiatych rokov nabrala MHP rysy pseudo-fašistickej strany a angažovala sa v násilných aktivitách proti ľavicovým intelektuálom a študentom, hlavne prostredníctvom svojej mládežníckej zložky tzv. „Šedých vlkov“. Vymedzenie sa oproti „inému“ a potreba mobilizácie spoločnosti na ochranu štátu proti vnútornému alebo vonkajšiemu nepriateľovi (po rozpade ZSSR prebrala úlohu nepriateľa Turecka PKK) predstavuje neoddeliteľnú súčasť identity strany.⁴⁸

T Türkeşova doktrína „Dokuz ışık“ (Deväť svetiel) hlása poslanstvo „tretej cesty“ ako alternatívy k individualistickému kapitalizmu a triedne zameranému komunizmu. Prepojením komunitných hodnôt a etatisticko-nacionalistickej ideológie mala doktrína priniesť systém dokonale zodpovedajúci potrebám tureckého národa. Türkeşova stratégia spočívala teda v

42 Ibid., s. 563-564

43 Tosun, T.: The new leader for the old CHP: Kemal Kilicdaroglu. *Insight Turkey*, roč.12, 2010, č.4, s. 33

44 Turan, s. 564

45 Tosun, str. 36

46 Uysal, A.: Continuity and rupture: The „new CHP“ or what has changed in the CHP? *Insight Turkey*, roč. 13, 2011, č.4 s.132

47 Ibid., s.133

48 Yavuz, M. H.: The politics of fear: The rise of the Nationalist Action Party (MHP) in Turkey. *The Middle East Journal*, roč. 56, 2002, č.2, s. 206

syntéze kemalistického štátu a ľudového prvku zahrňujúceho i náboženstvo.⁴⁹ Alparslan Türkeş zostal až do svojej smrti v apríli 1997 neotrasiteľným lídrom strany. Novému predsedovi Devletovi Bahçelimu sa vo voľbách 1999 šikovne podarilo pritiahnúť značnú časť konzervatívnych voličov nespokojných s politikou dvoch dominantných stredopravých strán a so ziskom takmer 18% sa MHP stala druhou najväčšou parlamentnou stranou.⁵⁰ V rokoch 1999-2002 tvorila vládnu koalíciu so stranami DSP a ANAP.

Do parlamentu sa dostalo aj 35 nezávislých kandidátov združených v rámci Bloku práce, demokracie a slobody (Emek, demokraci ve özgürlük bloku) a podporovaných kurdskou Stranou mieru a demokracie (Barış ve demokraci partisi). Viaceré kurdské strany boli v minulosti zatvorené Ústavným súdom kvôli aktivitám idúcim proti nedeliteľnej jednote štátu. BDP nahradila zatiaľ poslednú zo série zatvorených strán- Stranu demokratickej spoločnosti (Demokratik toplum partisi) v roku 2009.

Do parlamentných volieb 2011 ďalej kandidovali: Demokratická strana (DP), Strana práce (EMEP), Strana národa (MP), Liberálna demokratická strana (LDP), Strana šťastia (SP), Strana práva a rovnosti (HEPAR), Strana hlasu ľudu (HAS), Strana pravej cesty (DYP), Komunistická strana Turecka (TKP), Národná a konzervatívna strana (MMP), Strana veľkej jednoty (BBP) a Strana demokratickej ľavice (DSP). Žiadna z týchto strán, s výnimkou SP (1,27%), nedosiahla ani jedno percento volebných hlasov.

49 Bacik, G.: The Nationalist Action Party in the 2011 elections: The limits of oscillating between state and society. *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.4, s. 176

50 Yavuz, s.207

3. Zobrazenie predvolebnej kampane v tureckých novinách

3.1 Metodológia

Táto práca analyzuje politickú sekciu internetových verzií troch tureckých denníkov Cumhuriyet, Zaman a Milliyet. Časové obdobie bolo stanovené od 1.mája do 11.júna s cieľom zachytiť hlavné témy vrcholiacej predvolebnej kampane v Turecku. Preštudované boli všetky články týkajúce sa diania v tureckej politike v danom období a dôraz bol kladený na zobrazenie postojov jednotlivých politických strán k dominujúcim otázkam kampane. V práci boli použité kvantitatívne a kvalitatívne metódy mediálnej analýzy.

Kvantitatívna metóda vychádza predovšetkým z otázky „koľko“ a je založená na meraní premenných a skúmaní frekvencie ich výskytu v danom mediálnom zdedení. K výhodám tohto výskumu patrí používanie štatistiky a číselných údajov prinášajúcich väčšiu presnosť a teda zároveň aj väčšiu presvedčivosť výsledkov.⁵¹ Pre potreby tejto metódy sme si za kódovaciu jednotku zvolili jeden článok a dospeli sme k percentuálnemu vyjadreniu intenzity výskytu rozličných tém predvolebného boja v tureckých novinách.

Na druhej strane určitou nevýhodou kvantitatívnej metódy môže byť zameranie na kvantifikáciu iba niektorých prvkov a preto býva kombinovaná s kvalitatívnou metódou analýzy. Na rozdiel od kvantitatívnej metódy jej charakteristickým prvkom je fakt, že nie je štandardizovaná. Výskumník môže ísť do hĺbky v prípade vyskytnutia sa neočakávaných informácií a zber dát je otvorenejší, nezaťažený predchádzajúcou výskumníkovou znalosťou témy.⁵² Pomocou kvalitatívnej metódy získavame informácie neprístupné kvantitatívnej metóde, pretože analýza môže využívať kategórie, ktoré sa nevyskytujú často v texte, ale sú dôležité pre jeho výrečnosť. Takisto môže byť zohľadnený obsahový kontext, prípadne okolnosti za akých analyzovaná výpoveď vznikla. Je avšak potrebné zdôrazniť, že táto metóda je menej presná, viac intuitívna a charakterizuje sa väčšou možnosťou subjektívneho rozhodovania.⁵³

3.2 Hlavné témy novinových článkov počas predvolebného obdobia

3.2.1. Projekt novej ústavy

Súčasná turecká ústava je výsledkom vojenského puču z 12.septembra 1980. Ústavodarné

51 Trampota, T., Vojtěchovská, M.: *Metody výzkumu médií*. Praha, Portál, 2010, s. 16-19

52 Ibid.

53 Content analysis – problémy a techniky [zostavil Jozef Virčík], Bratislava, Inštitút pre výskum masových komunikačných prostriedkov pri VÚKVM, 1969, s. 77

zhromaždenie pracovalo pod pozorným dohľadom hlavných organizátorov prevratu a 9. novembra 1982 vstúpila nová ústava do platnosti na základe referenda, ktoré prebehlo za podmienok vojenského režimu. Ústava je však stále predmetom sporov, o čom svedčí aj fakt, že od jej prijatia bola reformovaná takmer tretina jej obsahu.⁵⁴ Posledná zmena ústavy bola schválená v ľudovom hlasovaní v septembri 2010. Úspešné referendum, uskutočnené necelý rok pred parlamentnými voľbami, bolo zároveň i psychologickým víťazstvom pre vládnucu AKP, keďže hlavné opozičné strany CHP a MHP vyzývali svojich sympatizantov, aby hlasovali proti.

Aj napriek bojkotu zo strany BDP relatívne vysoká účasť v referende (77%) a jasné „áno“ s 58 percentami hlasov poukazuje na záujem voličov zmeniť nedemokratické prvky v ústave. Balíček 26 článkov bol zameraný hlavne na reformovanie justície, ale významné sú i zmeny v oblasti základných práv a slobôd. Medzi novými priznanými právami sú ochrana osobných dát, práva detí a právo štátnych zamestnancov na kolektívne vyjednávanie. Zdôraznená je zvýšená ochrana určitých skupín obyvateľstva zavedením princípu pozitívnej diskriminácie a ustanovená je inštitúcia ombudsmana. Na druhej strane bol zrušený článok, ktorý garantoval imunitu tvorcom vojenského prevratu z roku 1980, na základe čoho bolo započaté vyšetrovanie udalostí spojených s pučom.⁵⁵ Opozícia kritizovala hlavne zmeny týkajúce sa organizačnej štruktúry Ústavného súdu a Najvyššej rady sudcov a prokurátorov (HSYK), ktoré interpretovala ako hrozbu pre nezávislé súdnictvo.

Aj vďaka diskusii vyvolanej spomínaným referendum sa myšlienka novej ústavy stala jedným z kľúčových bodov predvolebnej kampane. V programoch všetkých troch hlavných politických strán môžeme nájsť samostatnú časť venovanú ich predstavám o demokratickej ústave. AKP označuje vo svojom predvolebnom programe vytvorenie novej ústavy za najdôležitejšiu úlohu nového parlamentu prameniacu z rastúcich požiadaviek spoločnosti, pričom súčasná ústava ako „produkt puču“ už nie je zlučiteľná s demokratickým vývojom Turecka v posledných rokoch. Ďalej je daná do popredia dôležitosť existencie demokratického procesu a potreba aktívneho zapojenia všetkých skupín obyvateľstva do rokovaní o podobe budúcej ústavy. Najrozličnejšie hlasy majú nájsť svoje miesto vo verejnej diskusii a o výslednom projekte sa má hlasovať v referende. Ako jedny z hlavných charakteristík demokratickej ústavy uvádza AKP jej stručnosť, jasnosť a orientáciu na jednotlivca. Ústava by nemala zachádzať do detailov a mala by byť zrozumiteľná pre

54 Bölme, S.M., Özhan, T.: Constitutional referendum in Turkey. SETA policy brief, 2010, č.47

55 Yazıcı, S.: Turkey's constitutional amendments: between the status quo and limited democratic reforms.

Insight Turkey, roč.12, 2010, č.2, s.1

všetkých občanov. Navyše podľa predstáv vládnucej strany sa posunie chápanie štátu zo súčasnej pozície „posvätného útvaru“ do pozície prostriedku na službu spoločnosti. Bude podporovaná pluralita a rôznorodosť už nebude chápaná ako nebezpečenstvo, ale ako bohatstvo Turecka.⁵⁶

Na rozdiel od pomerne širokej charakteristiky novej ústavy v predvolebnom programe AKP, zahrňujúcej len tie najzákladnejšie princípy, nachádzame u CHP konkrétnejšie predstavenie jednotlivých bodov. Dôležitosť novej ústavy je podčiarknutá hneď v úvode programu strany. Zároveň je však vyjadrená nádej, že bude vznikajúť v prostredí reprezentujúcom čo najvernejšie všetky politické tendencie spoločnosti, čiže v parlamente nezaťaženom takou „hanbou demokracie“ akou je 10% volebné kvórum. Základ novej demokracie v Turecku predstavuje posilnenie parlamentného systému. Na tomto mieste sa CHP explicitne vyjadruje proti diskutovanému prechodu na prezidentský systém a označuje ho za krok smerom k vláde jedného človeka. Ústava má takisto zabezpečiť nezávislosť súdov, úplnú kontrolu ozbrojených síl zo strany vlády, rovnosť medzi pohlaviami, zákaz akejkoľvek diskriminácie a sociálnu spravodlivosť.⁵⁷

Čo sa týka programu MHP, v kapitole pod názvom „Naše chápanie národnej a demokratickej ústavy“ je kladený veľký dôraz na unitárny, národný štát a definíciu jeho občanov ako príslušníkov jedného národa. Okrem zabezpečenia základných práv a rozšírenia osobných slobôd považuje MHP za potrebné obmedziť poslaneckú imunitu na výroky a činy vzťahujúce sa k výkonu funkcie, zabrániť prebehovaniu poslancov, vytvoriť priestor pre spravodlivé súdnictvo a vyšetrovanie obvinení z korupcie dotýkajúcich sa členov vlády. Na druhej strane sú v programe uvedené otázky, o ktorých je vylúčené čo i len rokovať ako napr. priznanie politického a právneho štatútu občanom na etnickom základe, vytváranie „umelých“ menších priznaním štatútu iným jazykom ako turečtine a iným kultúram a posun miestnej správy smerom k autonómnym oblastiam s miestnym parlamentom.⁵⁸

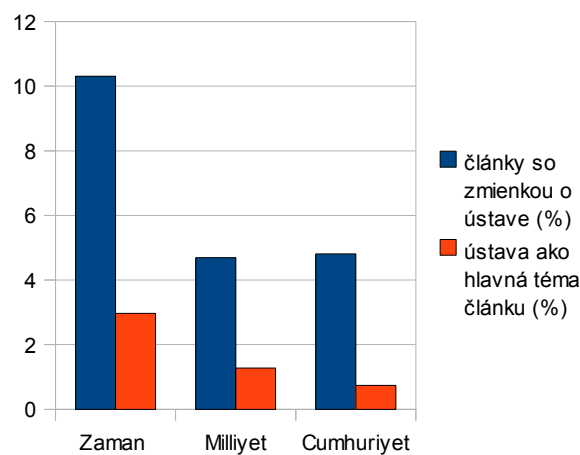
V podobnom duchu sa niesla diskusia na stránkach tureckých novín, kde sa politici jednotlivých strán počas celého sledovaného obdobia dotýkali daného problému a boli predstavené ich základné postoje. Cumhuriyet i Milliyet sa vo svojej politickej sekcii venovali tejto téme pomerne málo, zmienku o zmene ústavy nachádzame v oboch denníkoch len v necelých 5 % článkov a väčšinou sa jedná len o stručné vyjadrenia politikov. Väčší priestor

56 AKP seçim beyannamesi, s. 15, dostupné z <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/beyanname2011.pdf>

57 CHP seçim bildirgesi , s.9-10, dostupné z http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/Se%C3%A7im_Bildirgesi-.pdf

58 MHP seçim beyannamesi, s.39, dostupné z http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi.pdf

dáva téme novej ústavy Zaman, kde môžeme naraziť i na správy o uskutočnených konferenciách a prácach na návrhoch ústavy, ako aj o tlaku zo strany občianskej spoločnosti. 14. mája zverejnil Zaman článok s výsledkami ankety vykonanej agentúrou Cihan Haber, ktorá ukázala, že 73 % voličov si praje novú ústavu.⁵⁹ Najväčšie percento projektu pozitívne naklonených bolo u voličov AKP – 83%, za nimi nasledovala BDP (81%), CHP (63%) a MHP (60%). Rovnaká požiadavka je patrná aj napríklad z informácie o spoločnom stretnutí okolo 100 občianskych združení s cieľom vyjadriť podporu novému základnému zákonu štátu.⁶⁰ Väčší počet správ majúcich pojem novej ústavy v nadpise alebo zaoberajúcich sa hlavne touto témou v denníku Zaman podtrháva aktuálnosť tejto otázky v predvolebnej kampani.

Graf 1- projekt ústavy v tureckých novinách

V Zamane nachádzame vyjadrenia o projekte ústavy hlavne od politikov AKP – viac ako 44% všetkých článkov, kde sa táto téma vyskytuje, oproti takmer 12 % pre MHP a necelých 7% pre CHP a BDP. Prvenstvo má AKP i v denníku Milliyet, aj keď už s menším náskokom 24 percent, v porovnaní s vyše 14 percentami pre CHP i MHP a takmer 10 percentami pre BDP. V denníku Cumhuriyet je naopak toto rozdelenie pomerne rovnomerné.

Postoj AKP sa dá najlepšie zhrnúť výrokom Bülenta Arınça „nech sa určite nesiahajú len na Republiku“⁶¹, čo v praxi znamená, že všetko s výnimkou článkov zakladajúcich republiku môže byť predmetom diskusie. Politici vládnej strany opakovane vo svojich prejavoch a vyhláseniach zdôrazňujú význam a nevyhnutnosť prijatia novej ústavy, ktorá zaručí zvýšenie slobôd a demokracie, nikdy však nezachádzajú do jednotlivých detailov. V podstate jediný konkrétny projekt, ku ktorému sa AKP vyjadruje v súvislosti s novou ústavou je prechod na

59 Kapuci, S.: Seçmenin yüzde 73'ü yeni anayasayı istiyor. *Zaman*, 14.5.2011

60 Şahin, M.: Adana'da 100 STK „sivil anayasa“ için buluştu. *Zaman*, 22.5.2011

61 Arınç: „Sadece Cumhuriyete dokunulmasin!“ *Cumhuriyet*, 10.5.2011

prezidentský systém. Ako uvádza Mehmet Ali Şahin, otázka prezidentského systému by sa mala v novom volebnom období podrobne prerokovať a zvážiť, nejedná sa teda v žiadnom prípade o sľub, ktorý by figuroval v programe strany.⁶² Zmena ústavy je neraz prezentovaná ako najdôležitejší projekt a vyzdvihovaný je princíp spolupráce a ochota rokovať s každým. Podľa slov premiéra Recepta Tayyipa Erdoğan, ani keby sa splnil ich volebný cieľ získať ústavnú väčšinu t.j. viac ako 367 poslancov, neznamenalo by to koniec pri hľadaní kompromisov. Na druhej strane by však nebolo potrebné schvalovanie ústavy v referende, keďže výsledky volieb by znamenali jasný mandát pre AKP.⁶³ Nová ústava má byť ďalším krokom smerom k demokracii po posledných ústavných zmenách v roku 2010, ktoré znamenali „úžasný vývoj vpred“ aj vďaka tomu, že ukončili imunitu pre bývalých pučistov a umožnili začiatok vyšetrovania udalostí vojenského prevratu.⁶⁴

Tak ako v predvolebnom programe CHP, aj v tlači sa objavilo ich rezolútne nie prezidentskému systému. Podľa bývalého predsedu CHP Deniza Baykala by prezidentský systém znamenal hegemoniu jednej osoby a postupný prechod na federálny systém štátu. Federalizmus by zase spôsobil v rámci Turecka vznik odlišných útvarov na etnickom základe.⁶⁵ Rovnaký plán vyslovene odmieta aj súčasný predseda Kemal Kılıçdaroğlu a zároveň vyjadruje nádej, že sa nájde politická zhoda pri tvorbe ústavy.⁶⁶ Politici CHP tiež presadzujú zavedenie jednopercentnej volebnej hranice na vstup do parlamentu⁶⁷ a nahradenie ústavného termínu „turecký ľud“, termínom „ľud Tureckej republiky“ založenom na občianskom princípe.⁶⁸

MHP viac reaguje na plány ústavnej zmeny AKP, než predstavuje svoj vlastný projekt. Premiér je obviňovaný zo zavádzania tureckej spoločnosti a s novou ústavou je pravidelne dávaná do súvisu hrozba rozdelenia Turecka, oslobodenie Öcalana v rámci všeobecnej amnestie či otvorenie priestoru pre PKK ako politickej organizácie. Devlet Bahçeli pri viacerých príležitostiach vyzval premiéra Erdoğan, aby sa otvorene vyjadril k obsahu ústavy, ktorú zamýšľa zhotoviť. Výrazná je u predsedu MHP snaha o navodenie atmosféry neistoty a strachu z ďalšieho vývoja v prípade, že bude úloha napísať novú ústavu zverená do rúk politikom z AKP. Do tejto logiky spadá i vyslovené Bahçeliho presvedčenie, že prebiehajú

62 Şahin'den vekillere: takip ediliyorsunuz. *Milliyet*, 3.5.2011

63 Bedellide Genelkurmay'la görüşmeler sürüyor. *Zaman*, 8.6.2011

64 Muhteşem bir gelişme. *Cumhuriyet*, 2.6.2011

65 Kaset, şantaj, tehdit, böyle iş olur mu? *Cumhuriyet*, 14.5.2011

66 Ünal, M.: Paramız yok reklam değil anket yaptırıyoruz. *Cumhuriyet*, 7.5.2011

67 Hatisaru S.: Yüzde 1 oy alan partinin lideri Meclis'e girsin. *Milliyet*, 30.5.2011

68 10 başlıkta CHP'nin anayasa vizyonu. *Milliyet*, 2.6.2011

tajné rokovania o plánovanej ústave s Abdullahom Öcalanom.⁶⁹

Zo strany BDP je nová ústava videná ako príležitosť vyriešiť problém, ktorý zväzuje Turecko už dlhé roky. Şerafettin Elçi, nezávislý kandidát s podporou BDP sa vyjadril, že príprava novej ústavy bude najdôležitejšia úloha nadchádzajúceho parlamentu. Medzi hlavné princípy, ktoré sa opakujú z úst i ostatných nezávislých kurdských kandidátov, patrí uznanie kurdskej identity, slobodné používanie kurdštiny na verejnosti a v školstve a nahradenie súčasného centralistického systému silnou samosprávou.⁷⁰ Všetky tieto požiadavky sú však už súčasťou ďalšej dôležitej témy predvolebného Turecka, ktorou je kurdská otázka.

3.2.2 Kurdská otázka

Kurdi, ktorí dnes tvoria podľa odhadov približne 15% populácie Turecka, boli od samotného vzniku republiky konfrontovaní s politikou potlačovania svojej národnej identity. Prvé náznaky zmeny oficiálnej štátnej rétoriky sa objavili až začiatkom deväťdesiatich rokov, keď vtedajší premiér Süleyman Demirel otvorene hovoril o „kurdskej realite“ a boli zrušené reštrikcie na používanie kurdského jazyka, zavedené po vojenskom puči v roku 1980.⁷¹ Navyše kandidatúra Turecka do európskych štruktúr naštartovala ďalšiu sériu pozitívnych reformných krokov v oblasti menšinových práv. V roku 2002 tak boli odstránené obmedzenia na výučbu a šírenie jazykov a dialektov tradične používaných občanmi Turecka.⁷²

Nádeje kurdského obyvateľstva sa zvýšili s príchodom strany AKP k moci. Recep Tayyip Erdoğan sa stal prvým premiérom, ktorý uznal, že štát v minulosti učinil chyby, čo sa týka politiky voči Kurdom. Vo svojom historickom prejave v Diyarbakire v auguste 2005 prehlásil: „Kurdský problém je problémom všetkých a mojím obzvlášť“. ⁷³Výsledkom tohto prístupu bol prudký nárast hlasov pre AKP v parlamentných voľbách 2007 v kurdských regiónoch a v mnohých z nich sa im dokonca podarilo zosadiť kurdskú politickú formáciu z pozície najsilnejšej strany.⁷⁴ V januári 2009 bolo zahájené vysielanie v kurdčtine novej štátnej televíznej stanice TRT6 a v júli toho istého roku ministerstvo vnútra v reakcii na Öcalanove snahy prezentovať svoj plán na riešenie kurdského problému spustilo vlastnú iniciatívu otvorenia sa Kurdom („Kürt açılımı“). Vláda však nepredstavila žiadny konkrétny program a

69 MHP hiçbir tehdidi kabul etmez. *Cumhuriyet*, 21.5.2011

70 Erdoğan, H.: Kürt sorunu bir demokratikleşme sorunu, sivil anayasa ile çözümlür. *Zaman*, 15.5.2011

71 Güzeldere, E.E.: Turkey regional elections and the Kurdish question. *Caucasian review of international affairs*, roč.3, 2009, č.3, s. 294

72 Grigoriadis, I.N.: Türk or türkiyeli? The reform of Turkish minority legislation and the rediscovery of ottomanism. *Middle Eastern Studies*, roč.43, 2007, č.3, s. 425

73 Güzeldere, s. 294-295

74 Yeğen M.: The 2011 elections and the Kurdish question. *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.4, s.160

skôr sa jej zámerom javilo byť podnietenie otvorenej debaty okolo kurdskej otázky a započatie procesu zmierenia, ktorý by bol zavŕšený odzbrojením militantov z PKK.⁷⁵

Ukončenie ozbrojeného konfliktu, ktorý trvá od roku 1984 a dodnes si vyžiadal asi 40000 obetí, je určite najväčšou výzvou pre súčasné Turecko. V období pred voľbami 2011 však v oblastiach s vysokým percentom kurdskeho obyvateľstva panovalo skôr napäté ovzdušie a množili sa násilné incidenty. Časť kurdských voličov značne ochladla vo svojich sympatiách k AKP hlavne kvôli zintenzívneným stretom medzi PKK a tureckou armádou a Erdoğanovej nacionalistickej rétorike v predvolebnej kampani.⁷⁶ Situáciu ešte vyhrotil teroristický útok na policajný konvoj premiéra Erdoğan 4. mája v Kastamonu, pri ktorom zahynul jeden príslušník polície.

Nezávislí kurdskí kandidáti združení v rámci Bloku za prácu, demokraciu a slobodu vyzdvihujú vo svojom programe nutnosť mierového riešenia kurdskeho problému v nadchádzajúcom volebnom období. Ako prvé kroky na ceste k dosiahnutiu mieru sa uvádzajú potreba vziať do úvahy očakávanie a požiadavky Kurdov a povýšenie tri roky trvajúcich rozhovorov v İmralı (ostrov, kde je uväznený Abdullah Öcalan) na úroveň oficiálnych rokovaní. Súčasná vláda AKP je označená za pokryteckú a v programe sa cituje aj sporný Erdoğanov výrok z predvolebnej kampane: „Kurdský problém už neexistuje, sú len problémy mojich kurdských bratov.“. Kurdskí politici, tak ako už vyplynulo aj z vyhlásení súvisiacich s obsahom novej ústavy, odmietajú princíp unitárneho štátu a presadzujú návrh demokratickej autonómie. Turecko by bolo rozdelené do 20 až 25 autonómnych regiónov, pričom tie by si popri turečtine mohli podľa potreby zvoliť i druhý, resp. tretí úradný jazyk. Medzi ďalšie body programu dotýkajúce sa tejto problematiky patrí umožnenie vzdelávania v materinskom jazyku, omilostenie politických väzňov a zriadenie komisie na vyšetrenie rozsiahlych porušovaní ľudských práv a masakrov v minulosti.⁷⁷

Žiadny z programov troch hlavných tureckých politických strán však podobné odvážne kroky neobsahuje. Zmienka o kurdskej otázke úplne absentuje v programe MHP, naproti tomu celú jednu kapitolu strana venuje boju s terorizmom. Za aktivity podporujúce terorizmus majú byť označené všetky iniciatívy, ktoré prezentujú požiadavky teroristov ako požiadavky občanov, ohrozujú nedeliteľnosť tureckého národa, smerujú k provokáciám na etnickom základe

75 Lirias, E.G., Somer, M.: Turkey's new Kurdish opening: religious versus secular values. *Middle East Policy*, roč.17, 2010, č.2, s. 155

76 Yeğen, s.161

77 Emek, demokrasi ve özgürlük seçim beyannamesi, dostupné z <http://bdpblog.wordpress.com/2011/05/09/emek-demokrasi-ve-ozgurluk-blogu-secim-beyannamesi-2011-%E2%80%93-bolum-2/>

atď. Hlavný princíp je rezolútne odmietnutie akýchkoľvek rokovaní s teroristami. Vylúčená je milosť pre vážňov odpykávajúcich si trest za zločiny terorizmu a v budúcnosti má byť zabezpečené, aby Öcalan nemohol z väzenia riadiť teroristickú organizáciu PKK. Zároveň s operovaním bezpečnostných síl v regióne bude rozvinutá stratégia na odstránenie faktorov, ktoré poskytujú živnú pôdu pre terorizmus. Za týmto účelom MHP plánuje odštartovať „program ekonomického a sociálneho rozvoja“ zodpovedajúci potrebám regiónu.⁷⁸

AKP vo svojom programe nadväzuje na už rozbehnutý Projekt národnej jednoty a bratstva, ktorý predstavuje pokračovanie iniciatívy otvorenia sa Kurdom, resp. otvorenia sa demokracii. V rámci projektu sa majú vyriešiť problémy rôznych skupín obyvateľstva ako sú Kurdi, Alevijci, Rómovia a náboženské menšiny. Základnými cieľmi demokratickej iniciatívy sú ukončenie terorizmu a rozšírenie slobôd vytvorením atmosféry dialógu a zapojením všetkých častí populácie do rozhovorov. AKP kritizuje v minulosti dominantné vnímanie kurdskeho problému iba ako bezpečnostnej otázky a za svoju prioritu uvádza dosiahnutie ideálneho stavu, kde by sa každý cítil ako rovnoprávny a slobodný občan Turecka.⁷⁹

Podľa CHP sa všetky prekážky kladené kurdským občanom pri prejave svojej identity odstránia nastolením pluralitnej a slobodnej demokracie. Vo svojom programe, v podkapitole pod názvom „Úplná demokracia pre Východ a Juhovýchod“ však menuje aj niektoré konkrétne kroky. Občanom, ktorí o to požiadajú, má byť umožnená výuka materinského jazyka (nie však výuka v materinskom jazyku). Ďalej plánuje CHP vytvorenie komisií v súlade s medzinárodnými štandardmi s cieľom vyšetrenia násilných udalostí v regióne a pátrania po stratených osobách. V neposlednom rade bude na programe dňa otvorenie dobových archívov ohľadne Dersimského masakra a premena Diyarbakirskej väznice na múzeum.⁸⁰

Kurdska otázka bola v tureckých novinách do veľkej miery prepojená s napätím a násilím prevládajúcim počas volebnej kampane v južných a juhovýchodných oblastiach krajiny. Okrem už spomínaného útoku v Kastamonu sa správy v danom období naplňali informáciami o výbuchu bomby v Istanbulskej štvrti Beşiktaş 26.mája, stretoch sympatizantov strany BDP a ich odporcov, hádzaní kameňov na politické sprievody a podobne. Kurdskí aktivisti sa pri svojich akciách v rámci kampane občianskej neposlušnosti často stretávali s policajnými zložkami. Ako píše denník Milliyet, za obdobie necelých siedmich týždňov polícia zasiahla celkom 56 krát proti tzv.Stanom demokratickeho riešenia, ktoré BDP zakladalo v rôznych

78 MHP seçim beyannamesi, s. 176-180

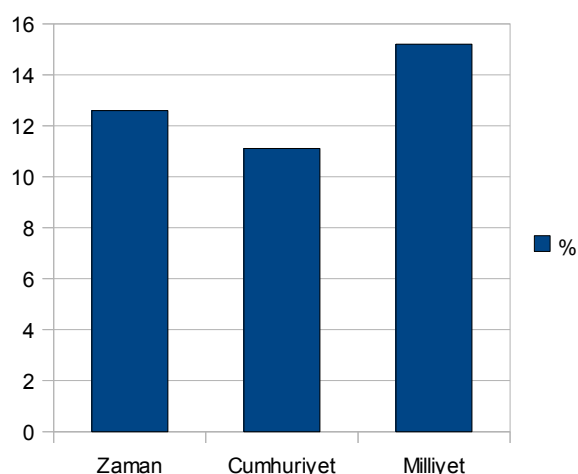
79 AKP seçim beyannamesi, s. 11-13

80 CHP seçim bildirgesi, s. 16

mestách Turecka. Pri incidentoch prišli o život dvaja ľudia, 63 osôb bolo zranených, 36 zatknutých a 872 zadržaných.⁸¹

Značné množstvo článkov spájajúcich stranu BDP s násilnými činmi sa objavuje hlavne v denníku Zaman. V tomto duchu sa nesie článok z 25.mája, ktorého nadpis znie „Ako budú obhajovať práva ľudu tí, čo zmlátili dve kurdské zahalené dievčatá?“⁸² Jednalo sa o dve mladé ženy vychádzajúce z mítingu strany AKP a autor tu podtrhuje zároveň i tlak, s akým je premiér konfrontovaný počas svojich výjazdov na východ krajiny. Fakt, že je vládna strana hlavným cieľom výtržníkov sa potvrdzuje v správe informujúcej o útokoch na stráncke budovy. V predvolebnom období ich bolo od 1.marca zorganizovaných 108 na budovy AKP, zatiaľ čo kancelárie CHP a MHP museli čeliť útokom len 9 resp.5 krát.⁸³

Ďalšími sledovanými udalosťami boli mítingy jednotlivých strán v kurdských regiónoch. Predseda MHP prišiel na míting do Diyarbakıru po prvý raz za posledných 16 rokov a takisto sa tam po deväťročnej pauze vrátil i predseda CHP. Tieto mítingy však rozvírili vlnu polemík okolo údajnej dohody medzi CHP a BDP a zabezpečením zo strany magistrátu vysokej účasti na Kılıçdaroğluovom prejave. Premiér Erdoğan ostro kritizoval v tomto smere svojho politického oponenta a ako dôkaz spomínanej dohody uviedol „ústupok“ CHP a nepoužitie tureckej vlajky na mítingu v Hakkari.⁸⁴ Na druhej strane, počas mítingov AKP boli obyvatelia, podľa premiérových slov, donútení pod nátlakom pozatvárať všetky svoje obchody.

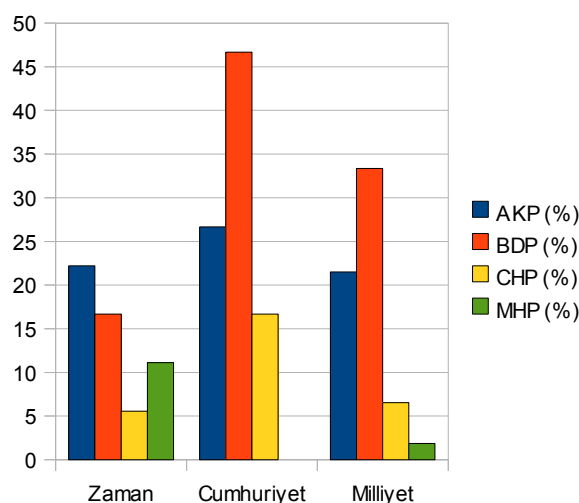
Graf 2 - kurdská otázka v novinách

81 Tafolar, M.: Çözüm çadırı bilançosu: 2 ölü. *Milliyet*, 11.5.2011

82 Ağuş, A.: Haber yorum- başörtülü iki kürk kızımı sopayla dövenler , halkın haklarını nasıl savunacaklar? *Zaman*, 25.5.2011

83 Güneç, S.: Seçim sürecinde AK parti'ye 108 saldırı düzenlendi. *Zaman*, 10.6.2011

84 PKK birilerinin taşeronluğu yapıyor. *Cumhuriyet*, 26.5.2011

Graf 3 - priestor pre vyjadrenia jednotlivých strán ku kurdskej problematike

Kurdská tematika a s tým spojená otázka násilia a terorizmu bola v tureckých novinách zastúpená pomerne vysokým percentom. Ako hlavnú tému ju nachádzame až v 15,2% článkov Milliyetu, 12,59% článkov Zamanu a 11,11% článkov Cumhuriyetu. Jej zobrazenie v novinách vo veľkej väčšine odráža polemiku medzi AKP a nezávislými kurdskými kandidátmi, o čom svedčí i fakt, že práve tieto dve strany mali vo všetkých troch denníkoch najviac vyhlásení a reakcií na kurdsú otázku. Z grafu č.3 ďalej vidíme, že až skoro polovica článkov Cumhuriyetu o kurdskej otázke pozostáva z vyjadrení kurdských politikov. Spolu s vysokým percentom hlasov prichádzajúcich z CHP (vyše 15% oproti len okolo 5% v Zamane a Milliyete) dominuje v tejto téme v denníku jasné protivládne naladenie. Naopak denník Zaman vyčleňuje v tejto vysoko polemickej téme najviac priestoru pre stranu AKP.

BDP, ako sme už naznačili, tvrdo vystupuje proti politike vlády v kurdskej oblasti. Predseda BDP Hamit Geylani je iba jedným z mnohých, ktorí označili premiéra za zodpovedného za nekončiace krviprelievania. Podľa Geylanioho slov, napriek tomu, že sa PKK rozhodla zmraziť všetky aktivity do 15.júna a dať tak šancu spoločenskému zmieru a voľbám, vojenské operácie v regióne pokračujú a len za posledné dva mesiace volebnej kampane si vyžiadali 48 životov.⁸⁵ Je to teda AKP, ktorá z pohľadu BDP bráni vyriešeniu dlhoročného problému a všetky jej doterajšie Kurdmi pozitívne hodnotené kroky (TRT6 v kurdčtine,

⁸⁵ Elini kürtlerden çek, yoksa bir şeyler olur. *Milliyet*, 17.5.2011

vydávanie kurdských kníh ministerstvom...) mali slúžiť len a oklamanie verejnosti.⁸⁶

Z úst rôznych kurdských kandidátov neustále zaznievajú hlavné požiadavky ich programu. Autonómia Kurdistanu alebo federálne usporiadanie Turecka na spôsob USA či Nemecka je základ, od ktorého sa nedá ustúpiť. Bývalý predseda BDP Selahattin Demirtaş zdôvodnil takúto potrebu vysokým počtom obyvateľov a územnou veľkosťou Turecka a z toho vyplývajúcou nemožnosťou riadiť celú krajinu z jedného centra, jedným premiérom.⁸⁷ Množia sa aj výroky na podporu Öcalana a výzvy na jeho prepustenie z väzenia. V boji kurdskeho národa za svoje práva sa podľa politikov BDP nejedná o terorizmus, ale o rebéliu, niekedy prirovnávanú k ľudovým revolúciám v Egypte a Tunisku, na ktorej čele stojí Öcalan.⁸⁸

Tak ako BDP vidí vo vláde najväčšiu prekážku vyriešenia kurdskeho problému, tak AKP obviňuje stranu BDP z podnecovania násilia a tým pádom znemožňovania akéhokoľvek konštruktívneho dialógu. Na mnohých miestach je BDP označená iba ako predĺžená ruka PKK a spájaná s vyhrožovaním, násilím, hádzaním molotovových kokteíl na stránke centrálneho AKP a podobne. Premiér Erdoğan a strana AKP silne protestujú proti iniciatíve alternatívnych piatkových modlitieb, ktoré sú vykonávané na otvorenom priestranstve mimo „oficiálnych“ mešit a pri ktorých imám prednáša svoju kázeň v kurdčine. Podľa Erdogana sú piatkové modlitby symbolom jednoty a spolužitia a takéto počínanie preto hodnotí ako separatizmus a diskrimináciu.⁸⁹ Ďalej je premiérovej kritike podrobená i samospráva pod vedením BDP. Napríklad pri svojej ceste do Hakkari vyjadril Erdoğan zhrozenie nad stavom tamojších ciest a poukazoval na nečinnosť Hakkarijskeho magistrátu.⁹⁰

AKP v kampani v podstate žiadne nové konkrétne projekty kurdskému obyvateľstvu neprináša. Premiér vo svojich prejavoch predovšetkým zdôrazňuje fakt, že rokom 2002 sa politika popierania a potlačania kurdskej identity skončila. Ako príklad udáva zrušenie výnimočného stavu, otvorenie jazykových kurzov, kurdskeho inštitútu, vysielanie kurdskeho televízie alebo vydávanie kurdskeho kníh. Zároveň kritizuje CHP, ktorá bola príčinou politiky zákazov a útlaku kurdskeho ľudu od 40-tych rokov minulého storočia.⁹¹

Čo sa týka CHP, tak okrem kritiky vlády za zlú situáciu v akej sa nachádza východ Turecka, predstavuje v kampani dva základné sľuby smerujúce k vyriešeniu kurdskeho problému. Kemal Kılıçdaroğlu hovorí v prvom rade o potrebe posilnenia právomocí miestnej

86 Kasetin değil, halkımızın mücadelesi yapıyoruz. *Cumhuriyet*, 21.5.2011

87 Türkiye coğrafi olarak büyük, tek başbakanla yönetilemez. *Zaman*, 10.5.2011

88 Öcalan serbest bırakılmalı. *Milliyet*, 8.6.2011

89 Bu ülkeyi bölmeye çalışanlarla bir yere varmamız mümkün değil. *Zaman*, 1.5.2011

90 Çocuklarımızı dağdan geri çağırın. *Milliyet*, 22.5.2011

91 Erdoğan 5 tarihi belge açıkladı. *Zaman*, 21.5.2011

správy v súlade s Európskou chartou miestnej samosprávy.⁹²Druhým viackrát objavujúcim sa bodom je umožnenie výučby kurdčiny na školách.

Vyjadrenie MHP ku kurdskej otázke sú zobrazené v novinách minimálne. Asi najvýznamnejší je Bahçeliho prejav na mítingu v Diyarbakire, kde podčiarkol svoj rešpekt pred rozličnými materinskými jazykmi, ale zároveň sa sústredil na upevnenie jednoty a označil Kurdov za rovnocenných a nenahraditeľných členov tureckého národa. V tomto zmysle predseda MHP zdôrazňoval spoločné problémy všetkých ako nezamestnanosť, chudoba a nespravodlivosť. Vlnu odporu u kurdských politikov však vyvolala hlavne Bahçeliho otázka či výuka v materinskom jazyku dokáže naplniť bruchá Kurdov a vyriešiť ekonomické problémy.⁹³

3.2.3 Stav tureckej demokracie: sloboda slova a súdne procesy

Slovo demokracia bolo pravdepodobne jedným z najčastejšie skloňovaných slov v predvolebnej kampani v Turecku. S myšlienkou rozvoja demokracie sú samozrejme úzko späté i predchádzajúce dve témy a všetky strany ich prezentovali ako súčasť svojich „demokratických balíčkov“. Avšak zatiaľ čo nová ústava bola skôr vágnym projektom a zlepšovanie menšinových práv témou zaujímavou hlavne kurdskej časti obyvateľstva, na dôležitosť naberala polemika okolo princípov, ktoré vo všeobecnosti platia za základné piliere demokracie: sloboda prejavu a spravodlivé súdnictvo.

V celosvetovom rebríčku zohľadňujúcom úroveň slobody prejavu, ktorý vypracovala mimovládna organizácia Reportéri bez hraníc, sa Turecko nachádza na 138.pozícii zo 178 sledovaných štátov. Správa z novembra 2011 pozitívne hodnotí postupné lámanie tabu spojených s kemalistickou ideológiou, na druhej strane sa však naznačuje vytváranie nových obmedzujúcich hraníc v prostredí, kde je stále ťažšie písať o témach ako náboženstvo, súdne procesy alebo súkromný život premiéra.⁹⁴ Podľa údajov organizácie Freedom Press bolo koncom roka 2010 vyše 40 novinárov vo väzení a okolo 700 ich čakalo na zahájenie súdneho procesu. Od vypuknutia Ergenekonu prokurátori spustili viac ako 4000 vyšetrovaní proti novinárom v súvislosti s ich investigatívnou činnosťou v tejto kauze.⁹⁵

Ergenekon sa stal najväčším a súčasne i najkontroverzným procesom modernej tureckej histórie. Podľa obžaloby sa jedná o tajnú organizáciu tvorenú rozsiahlou sieťou jednotlivcov

92 Aydınlık değil, güçlü yerel yönetim. *Milliyet*, 25.5.2011

93 Bahçeli: anadilde eğitim karnınızı doyuracak mı? *Zaman*, 7.6.2011

94 Reporters without borders, dostupné z <http://en.rsf.org/report-turkey.141.html>

95 Albion, A.A.: Countries at the crossroads 2011: Turkey. Freedom house, 2011, s.5, dostupné z http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/TURKEYFINAL.pdf

pôsobiacich v rozličných oblastiach, v armáde, justícií, byrokracii, médiach, parlamente, spravodajských agentúrach, na akademickej pôde a v rámci občianskej spoločnosti.⁹⁶ Jej cieľom má byť destabilizácia a eventuálne zosadenie vlády konzervatívnej AKP. Vyšetovanie Ergenekonu začalo v júni 2007 a počet obžalovaných neustále rastie, no podľa niektorých ani na potvrdenie samotnej existencie takejto organizácie neexistujú jednoznačné dôkazy. Zástanci procesu hovoria o príležitosti konečného odstránenia toho, čo je v Turecku známe ako „derin devlet“, tj. rozsiahlej siete zakorenenej v tureckej armáde, ktorá údajne dlhé roky manipuluje politickú sféru a vykonáva tajné operácie. Naopak odporci tvrdia, že je celé vyšetovanie politicky motivované v snahe zdiskreditovať sekulárnu opozíciu voči vládnucej AKP.⁹⁷ Turecká spoločnosť je v tejto téme extrémne polarizovaná. Podľa prieskumu agentúry GENAR na otázku či si myslia, že v procesoch Ergenekon a Balyoz bude dosiahnutej spravodlivosti, odpovedalo 49% opýtaných kladne a 51% záporne.⁹⁸

Spory okolo procesu sa vyostрили po zatknutí novinárov Ahmeta Şika a Nedima Şenera v marci 2011, krátko pred voľbami. Obaja títo novinári, ako aj mnohí iní, boli obvinení z príslušnosti k tzv. mediálnej odnoži teroristickej organizácie Ergenekon. Nedim Şener, uznávaný reportér, sa zaoberal, okrem iného, objasňovaním vraždy arménsko-tureckého novinára Hrantu Dinka v roku 2007. Lavicovo zmýšľajúci Ahmet Şik sa pred zatknutím venoval písaniu knihy, ktorá odhaľovala prenikanie Gülenovho hnutia do policajných radov. Nedokončená kniha pod názvom İmamin ordusu (Imámová armáda) bola ešte pred svojim vydaním zabavená úradmi.⁹⁹

Otázku súdnych procesov prinášal na program dňa počas kampane tiež fakt, že na kandidátskych listinách opozičných strán figurovali i mená niektorých obžalovaných a držaných vo väzbe. Za stranu CHP kandidovali obžalovaní v procese Ergenekon Mustafa Balbay a Mehmet Haberal, ako aj İlhan Cihaner súdený na slobode. V procese Balyoz bol obžalovaný kandidát za MHP generálporučík Engin Alan. Šesť kurdských kandidátov (Hatip Dicle, Kemal Aktaş, Selma Irmak, İbrahim Ayhan, Faysal Sarıyıldız a Gülseren Yıldırım) sa nachádzalo vo väzbe v súvislosti s procesom KCK.¹⁰⁰

Kritikou stavu slobody slova a spravodlivosti vyniká program strany CHP. Významné

96 Kaya, S.: The rise and decline of the Turkish „deep state“: The Ergenekon case. *Insight Turkey*, roč. 11, 2009, č.4, s. 105

97 Jenkins, G.H.: *Between fact and fantasy: Turkey's Ergenekon investigation*. Washington, DC., Central Asia-Caucasus institute & Silk road studies program, 2009, s. 10

98 Yaz dönemi sosyal ekonomik politik analiz, GENAR, 2011, s.45, dostupné z

http://www.genar.com.tr/files/GENAR_SOSYAL_EKONOMIK_POLITIK_ANALIZ_AGUSTOS_2011.pdf

99 Rodrik, D.: Ergenekon and sledgehammer: Building or undermining the rule of law? *Turkish policy quarterly*, roč. 10, 2011, č.1, str. 100

100 KCK je kurdská organizácia a mestská frakcia PKK

porušovanie ľudských práv v Turecku predstavuje podľa CHP fakt, že dlhotrvajúce držania vo väzbe sú často neoprávnené a nezákonné odpočúvania sa stali bežnou praxou. Ako sa ďalej v programe uvádza, Turecko v počte zatknutých novinárov predbehlo i krajiny ako Čína alebo Irán a cenzúra je využívaná dokonca aj na nevytlačené knihy. V oddiele pod nadpisom „Koniec nátlaku a strachu“ sa CHP zaväzuje v budúcnosti odstrániť politiku umlčovania investigatívnych reportérov v podobe uplatňovania cenzúry, väzobných trestov a rôznych súdnych žalôb zameraných proti odlišným názorom. Prostredie slobodných médií a internetu znamená ukončenie všetkých arbitrárnych trestov proti médiám, vrátane tých finančných s jediným cieľom oslabiť silu opozičného hlasu. Taktiež sa má zabrániť monopolizácii médií a vzniku provládnych médií zo štátnych zdrojov. Na druhej strane CHP plánuje posilniť nezávislosť verejnoprávnej TRT na vládnej moci.¹⁰¹

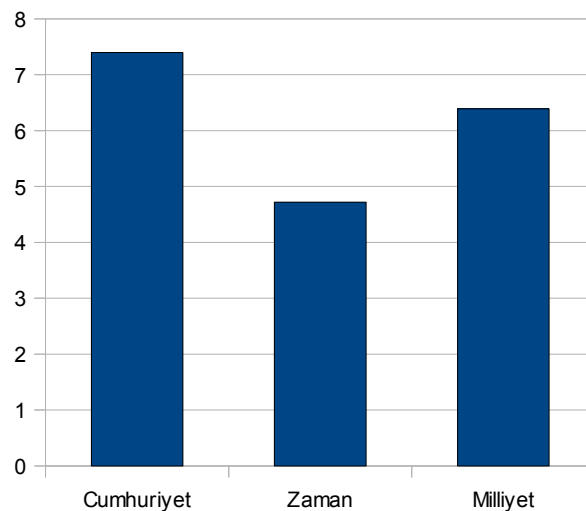
Programy AKP ani MHP nevenujú médiám a slobode tlače až takú veľkú pozornosť. MHP sa vo svojom programe pripája k ochrane princípu slobodných a necenzurovaných médií, ktorý môže byť obmedzený len v prípade, keď dané vysielanie resp. článok ohrozuje unitárny a nedeliteľný charakter štátu, základy republiky, národnú bezpečnosť či verejný poriadok. AKP zase prezentuje obdobie svojej vlády ako obdobie dosiahnutia slobody tlače v Turecku, a to hlavne vďaka zostaveniu nového tlačového zákona v roku 2004. Čo sa týka systému súdnictva, všetky tri strany majú jasný cieľ čo najviac skrátiť dĺžku trvania procesov a zabezpečiť tak rýchle vykonanie spravodlivosti. CHP a MHP však zároveň vyzdvihujú potrebu skutočnej nezávislosti súdov a v tomto smere presadzujú nové usporiadanie HSYK, resp. konanie nových volieb do tohto orgánu.

Ergenekon, Balyoz, zatknutí novinári a kandidáti do parlamentných volieb, (ne)spravodlivosť súdnych procesov či sloboda slova, to všetko sú témy, ktoré neraz vystupovali spoločne v jednotlivých novinových článkoch. Takto charakterizovaný tematický celok tvorí 7,4% článkov denníku Cumhuriyet, 6,39% denníku Milliyet a 4,72% denníku Zaman. Zatiaľ čo Milliyet a Zaman sa venujú prevažne udalostiam súvisiacim so súdnymi procesmi, Cumhuriyet kladie najväčší dôraz na slobodu prejavu. Dominantná je až v štyroch pätinách článkov dotýkajúcich sa vyššie uvedených aspektov demokracie. Navyše vo viac ako polovici týchto článkov (55%) sa nachádza v denníku Cumhuriyet jednoznačná kritika súčasnej úrovne demokracie a vlády. V Milliyete je takto nasmerovaná kritika navodená v 44,44 percentách článkov a v Zamane v 18,51 percentách. V Zamane je však významnejšie zastúpený (25,93%) kritický postoj voči kandidátom do parlamentných volieb, proti ktorým je

101 CHP bildirgesi, s. 10-11

vedený súdny proces.

Z politických strán sa v novinách objavili skoro výhradne postoje AKP a CHP. Vyjadrenia MHP k tejto téme sa v tlači buď nevyskytujú vôbec, alebo sú zanedbateľné. Jedným zo sporov týkajúcich sa obmedzovania slobody bola pripravená zmena zákona s cieľom vytvorenia tzv. bezpečného internetu. Nové opatrenie, ktoré malo vstúpiť do platnosti v auguste 2011, poskytuje používateľom internetu bezplatný a dobrovoľný filter stránok, s možnosťou výberu detského alebo rodinného profilu podľa požadovaného stupňa ochrany. CHP takýto krok na viacerých miestach odsudzuje. Podpredseda strany Emrehan Halıcı sa o opatrení vyjadruje ako o „rozsudku smrti“ pre internet v Turecku. Podľa jeho slov sa len rozšíri rozsah cenzúry internetu a Úrad informačných technológií a komunikácie (BTK) dostane väčší priestor pri ľubovoľnom zostavovaní zoznamu zakázaných stránok.¹⁰² Politici z AKP argumentujú tým, že sa v žiadnom prípade nejedná o obmedzovanie slobody, ale o ochranu detí pred negatívnymi stránkami internetu. Prezident Abdullah Gül prirovnáva internet k „rozbúrenému oceánu“ a ponúkaný filter k „bezpečným prístavom pre tých, ktorí chcú chrániť svoju loď“.¹⁰³

Graf 4 - sloboda slova a súdne procesy ako hlavná téma článku (v %)

CHP ďalej na stránkach novín opakuje už spomínanú kritiku z predvolebného programu strany týkajúcu sa nízkej úrovne slobody tlače, vysokého počtu novinárov vo väzení, vytvárania provládnych médií a súdov. Spomínajú sa mená ako Şener, Şık, Balbay. Predseda strany Kemal Kılıçdaroğlu charakterizuje situáciu v Turecku ako pripomínajúcu vládu

¹⁰² Türkiye’de internetin idam fermanı. *Cumhuriyet*, 5.5.2011

¹⁰³ Gül’e göre internette sansür yok. *Milliyet*, 29.5.2011

vojenských režimov či výnimočný stav. Na príklade Mustafu Balbaya konštatuje „Žijeme v krajine, kde napísať článok je trestným činom“¹⁰⁴

Premiér Erdoğan vo svojich prejavoch horlivo kritizoval CHP za to, že sa na jej kandidátke nachádzajú mená obžalovaných v procese Ergenekon. Zároveň obviňuje opozičnú stranu zo „stavania tunelu“ vedúceho zo Silivri (mesto, kde sa nachádza väznica) do parlamentu, teda z plánov zabezpečiť pre svojich kandidátov poslaneckú imunitu.¹⁰⁵ Prípady zatknutých novinárov Ahmeta Şika a Nedima Şenera vysvetľuje AKP podozreniami na ich konanie v súlade s organizovanou skupinou, ktorej cieľom je zdiskreditovať súdny proces (Ergenekon a pod.) a prácu prokurátorov a sudcov. Nejedná sa teda o jednoduchý akt napísania knihy, ale o vykonanie príkazu organizovanej skupiny.¹⁰⁶

3.2.4 Kauzy sprevádzajúce predvolebnú kampaň

S prostredím nelegálnych odpočúvaní a sledovaní osôb, načrtnutom v predchádzajúcej téme pri menovaní demokratických nedostatkov, súvisí aj veľký škandál, ktorému musela krátko pred voľbami čeliť MHP. Postupne v troch vlnách prenikali na internet videozábery zachytávajúce mimomanželský pohlavný styk vysoko postavených straníckych funkcionárov a zároveň kandidátov do volieb. Nahrávky boli zverejňované na internetových stránkach skupiny takzvaných farklı ülkücüler (odlišní idealisti), ktorí sa prihlásili k ideológii Alparslana Türkeşa a „idealistov“ okolo strany MHP, a vo svojich prehláseniach si dávali za cieľ očistiť hnutie od „špinavosti“. Farklı ülkücüler požadovali odstúpenie celého straníckeho vedenia, argumentujúc nepriaznivým stavom, do ktorého sa strana pod Bahçeliho predsedníctvom dostala.

V prvej vlne boli 24. apríla zverejnené zábery kompromitujúce dvoch podpredsedov strany Recai Yıldırma a Metina Çobanoğluho. O pár dní na to, 8. mája, prišli na rad podpredseda strany Bülent Didinmez a bývalý predseda istanbulskej regionálnej organizácie hnutia İhsan Barutçu. Po týchto prvých dvoch vlnách skupina farklı ülkücülük mierne zmenila stratégiu a 18. mája uverejnila zoznam šiestich osôb, ktorých kazety má vo svojich rukách. Sú nimi generálny tajomník Cihan Pacacı, člen predsedníctva Mehmet Taytak a podpredsedovia Deniz Bölükbaşı, Mehmet Ekici, Ümit Şafak a Osman Çakır. Devlet Bahçeli sa však aj napriek hrozbám nových videí odmietol vzdať funkcie. Následne sa 21. mája začali šíriť po internete zábery, na ktorých sa objavil Mehmet Ekici a tie viedli k odstúpeniu všetkých šiestich

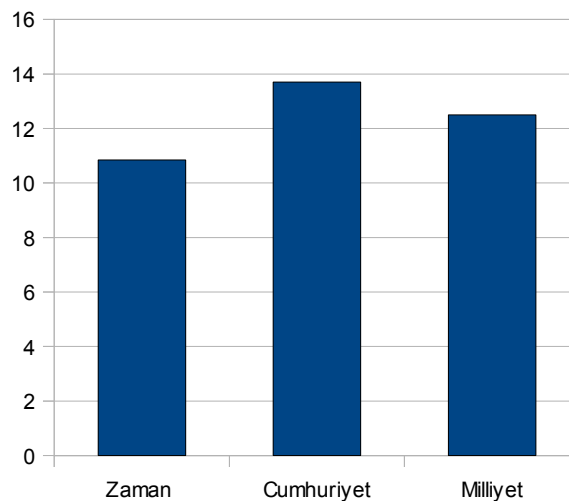
104 Izmir’de Ergenekon saniği Balbayı savundu. *Zaman*, 29.5.2011

105 CHP tüneli, Silivri’den meclise inşa etti. *Zaman*, 3.5.2011

106 YGS süreci iyi yönetilmedi. *Cumhuriyet*, 20.5.2011

spomínaných funkcionárov strany.

„Kazetový škandál“ si získal veľkú pozornosť médií a stal sa bezpochyby jednou z najdiskutovanejších tém predvolebnej kampane. Všetky tri analyzované denníky venovali týmto udalostiam značný priestor. Kým najväčšie percento (13,7%) článkov s hlavnou témou videokaziet nachádzame v denníku Cumhuriyet, Milliyet s 12,5% a Zaman s 10,84% ho tesne nasledujú. Čísla sa nám ešte navýšia, keď budeme brať do úvahy všetky články, kde bola táto téma spomenutá a pridáme k výsledku, že čitateľ politickej sekcie Zamanu narazil na otázky a polemiku vyvolanú škandalom v takmer každom piatom článku.

Graf 5- kazetový škandál ako hlavná téma článku (v %)

Podstatné sú však rozdiely medzi novinami, čo sa týka obsahu článkov, a to hlavne pri podávaní správ o postoji opozície a kritike strany AKP v tejto súvislosti. Až v 35,14 percentách článkov pojednávajúcich o kazetovom škandále v denníku Cumhuriyet sa objavuje jasná kritika vládnej strany, či už z dôvodu, že vo veci nekoná a snaží sa z udalostí profitovať, či dokonca z priamej organizácie a zhotovenia jednotlivých nahrávok. Naproti tomu sú v denníku Zaman podobné obvinenia zastúpené iba 4,83 percentami. Medzi týmito dvoma pólmi stojí Milliyet, kde je v súvislosti so škandalom negatívne vykreslená AKP v 13,64 percentách článkov s danou tematikou.

Z radov MHP vychádzali na adresu AKP neraz tvrdé slová. Podpredseda MHP Semih Yalçın okomentoval podpásovú politiku, do ktorej sa vládna strana podľa neho pustila, slovami, že ani za fašistických režimov neboli používané podobné metódy. „Ani Hitler či Mussolini sa nedopustili podobného fašizmu voči svojim rivalom.“¹⁰⁷ V podobnom duchu sa

107 Yılmaz, Ö.: Hitler bile bu faşistliği yapmadı. *Milliyet*, 10.5.2011

vyjadril podpredseda MHP İsmet Büyükataman zdôrazňujúc, že na programe dňa by mali figurovať dôležité témy, akými sú nezamestnanosť či chudoba, ale vládna strana je „bohužiaľ veľmi zručná v oblasti vytvárania umelej agendy“. ¹⁰⁸ Ďalej Büyükataman dodáva časté tvrdenie, že cieľom AKP je dostať MHP pod 10 percentnú hranicu potrebnú na zvolenie do parlamentu. MHP predstavuje podľa Büyükatamana jedinú prekážku nebezpečným projektom z dielne AKP, napríklad v oblasti kurdskej problematiky. Kandidát za MHP Osman Durmuş to dokonca označuje za „Obamov a Erdoğanov projekt“ s cieľom nahradiť národniarov v parlamente militantmi z PKK. ¹⁰⁹

Veľké ohlasy vyvolali Bahçeliho narážky, že za komplotom proti MHP stojí Gülenove hnutie. Na jeho výrok spomínajúci internetové stránky riadené „spoza oceána“ (okyanus ötesi) ¹¹⁰ sa v zápätí objavili reakcie hlavne na stránkach denníku Zaman. Takmer v jednej štvrtine všetkých článkov o kazetách (24,19%) je vyjadrený jasný nesúhlas s Bahçeliho slovami. Kritika sa na Bahçeliho valí zo všetkých strán, od členov rôznych politických zoskupení (AKP, CHP, DP, BBP, SP), z radov nezávislých národniarov (bağimsız ülkücüler) ale i z vlastného hnutia. Bývalý minister za MHP Enis Öksüz označil Gülena za národného hrdinu a Zaman cituje jeho slová: „Je potrebné, aby národ svojim hrdinom neubližoval. My týchto hrdinov potrebujeme“ ¹¹¹

Podobne ako MHP ani CHP nešetrila s kritikou vlády v záležitosti prenikania nelegálnych videozáznamov na internet. Negatívne je hodnotený neskorý zákrok štátnych orgánov, čo sa týka odstraňovania kompromitujúcich záberov z internetu, nečinnosť súdov a tajnej služby. Niekoľkokrát sa objavuje tvrdenie, že nie je možné, aby vláda nemala informácie o podobnej organizovanej akcii, ale keďže jej situácia vyhovuje, tak priviera oči. Süheyl Batum vidí posledné udalosti ako súčasť systematického odpočúvania a sledovania osôb, ktoré sa rozbehlo v Turecku od roku 2005. ¹¹² Ahmet Ersin z CHP dokonca hovorí o mimozákonnom orgáne tajnej služby podliehajúcim premiérovi Erdoğanovi, ktorého úlohou je sledovať a nahrávať politikov. ¹¹³

Na druhej strane, sa AKP dôrazne dištancuje od obvinení vznesených proti nim a v denníkoch Zaman a Milliyet dostávajú jej vyjadrenia k tejto téme v porovnaní s ostatnými politickými hnutiami aj najväčší priestor (pozri graf č. 6) . Ich reakcia spočíva prevažne v

108 Artık bu işin çivişi çıktı. *Cumhuriyet*, 18.5.2011

109 Yılmaz, Ö.: Bahçeli kaset haberiyle uyandı. *Milliyet*, 22.5.2011

110 Kapucı, S.: Bahçeli, kaset olayında başbakanı göreve çağırdı. *Zaman*, 9.5.2011

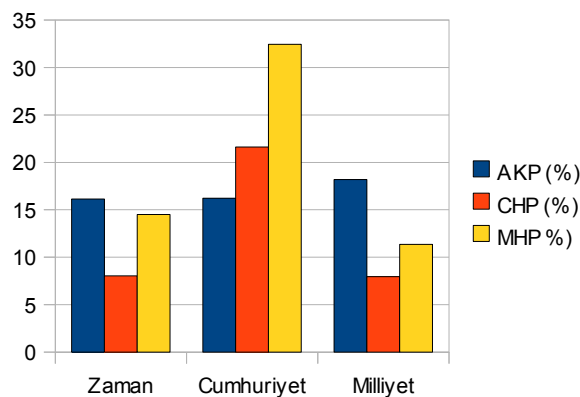
111 Kapucı, S.: Bahçeli, Güleni suçlayarak seçim başarısızlığına kılıf arıyor. *Zaman*, 13.5.2011

112 AKP'nin siyaseti buraya getirdiğine inanıyorum. *Cumhuriyet*, 9.5. 2011

113 Kaset skandallarıyla ilgili büyük iddialar. *Cumhuriyet*, 24.5. 2011

tvrdeniach, že sa jedná o vnútorné vybavovanie si účtov v rámci strany, tak ako tomu bolo v roku 2010, keď sa po kazetovom škandále v CHP musel vzdať predsedníctva Deniz Baykal.¹¹⁴ Vyskytujú sa však aj hlasy spájajúce túto kauzu s operovaním tzv. derin güçler, čiže tajných konšpiratívnych organizácií, ktoré svojím pôsobením vytvárajú akýsi štát v štáte. Mustafa Elitaş z AKP vyjadruje názor, že cieľom operácie je presunúť voličské hlasy z MHP na CHP a zároveň snahu označiť za vinníka vládu majú poškodiť AKP v nadchádzajúcich voľbách.¹¹⁵ Podľa slov vtedajšieho predsedu parlamentu Mehmeda Ali Şahina, podobné nelegálne získané videozábery sa objavujú aj v kauze Ergenekon a mafiánske kruhy v Turecku si tieto praktiky úspešne osvojili.¹¹⁶

Politici AKP jednoznačne označujú zverejnené kazety ako „škaredé“ a zdôrazňujú potrebu spolupráce poškodených s políciou na objasnenie celej záležitosti. Zároveň však odmietajú tvrdenia, že sa jedná len o súkromný život spomínaných desiatich politikov MHP a vyzdvihujú dôležitosť morálky v politike. Podpredseda AKP Bülent Arınç kritizuje fakt, že tieto osoby žijú úplne v rozpore s ideológiou a názormi svojej vlastnej strany.¹¹⁷ Politici majú byť v každom ohľade vzorom pre spoločnosť.

Graf 6-Priestor daný politickým stranám na vyjadrenie svojich postojov v problematike videozáznamov

Už relatívne menšia pozornosť bola venovaná ďalším kauzám, akými boli korupčná aféra na Izmirskom magistráte alebo polemika okolo objavenia kódu, podľa ktorého bolo možné správne odpovedať na otázky vo vstupnom teste na vysoké školy. Policajný zásah uskutočnený 3.mája na Izmirský magistrát, ktorý má vo svojej správe CHP, sa stal sporným

114 V máji 2010 sa objavili na internete zábery zachytávajúce vtedajšieho predsedu CHP s poslankyňou parlamentu.

115 Temizel, E.:Kasetler MHP'nin oylarını CHP'ye aktarma operasyonu. *Zaman*, 23.5.2011

116 Ergenekon davasını incelerseniz buna benzer çok kaset var. *Zaman*, 23.5.2011

117 Neredeyse bu konu için yemin ettik. *Milliyet*, 23.5.2011

hlavne kvôli jeho načasovaniu iba pár týždňov pred voľbami. Denníky Zaman a Milliyet podávali podrobné informácie o priebehu vyšetrovania a údajnej korupcii, podozrivých tendroch a falšovaní dokumentov, ktoré mali prebiehať na magistráte a dôsledkom ktorých mal štát prísť o 100 miliónov tureckých lír. Denník Cumhuriyet tejto téme vyčlenil najmenej priestoru, iba 1,48% článkov sa zaoberá udalosťami na magistráte, oproti 2,27% v Zamane a 2,84% v Milliyete.

Kriticky sa k policajnej operácii stavia CHP, ktorá v tom vidí ďalší znak existencie spolitizovaného súdnictva v Turecku. Podpredseda CHP Alaattin Yüksel sa vyjadril, že AKP využíva špeciálne súdy, aby umlčala všetku opozíciu v Turecku.¹¹⁸ Krátko pred voľbami sa podľa CHP jedná len o snahy pošpiniť dobrú povesť magistrátu a zároveň celej strany. Predseda Kemal Kılıçdaroğlu hovorí o jasnej diskriminácii a vyzýva k prevereniu magistrátov pod vedením strany AKP.¹¹⁹

Spor okolo vstupných testov na vysoké školy sa odrazil hlavne na stránkach denníku Cumhuriyet (5,19%), zatiaľ čo podiel podobných článkov v Zamane či v Milliyete nedosahuje ani jedno percento. V tejto súvislosti sa objavil e-mail adresovaný predsedovi ÖSYM¹²⁰, v ktorom osoba podpísaná ako Hayati Yazıcı (minister vlády AKP) žiada „dobré umiestnenie“ pre svojho synovca. Minister obvinenia rezolútne poprel a následne sa rozpútala polemika medzi ním a politikmi zo strany CHP. Premiér Erdoğan zase skritizoval opozíciu za to, že si robí politickú kampaň na týchto udalostiach a snaží sa tak získať hlasy od 1 milióna 700 tisíc mladých občanov.¹²¹

3.2.5 Predvolebné sľuby kandidujúcich strán

Turecké noviny dávali pomerne veľký priestor jednotlivým stranám v predvolebnej kampani. Vysoko zastúpené bolo i spravodajstvo z mítingov, kde mali strany možnosť prezentovať svoje programy. Napriek tomu žiadna ďalšia téma už významnejším spôsobom nevystúpila do popredia. Politická kampaň sa stávala stále viac a viac agresívnejšou a tak namiesto detailnejšieho rozboru jednotlivých programových bodov sme vo väčšine prípadov narážali na útočné slová lídrov strán, vzájomné obviňovania a napádania sa. Na druhej strane však musíme spomenúť hlavné sľuby, s ktorými sa politické strany snažili získať priazeň u voličov. Projekty, ktoré sa dostali na stránky sledovaných denníkov, sa týkali do veľkej miery

118 AKP kendi belediyelerini bassın. *Cumhuriyet*, 6.5.2011

119 Kocaoğlunu ziyaret etti. *Milliyet*, 11.5.2011

120 Ölçme, seçme ve yerleştirme merkezi- institucia, ktorá má na starosti prípravu vstupných testov na vysoké školy

121 SSK'ya sınavsız aldığın akrabalar kimler açıkla. *Zaman*, 13.5.2011

ekonomických problémov Turecka a zabezpečenia lepšej životnej úrovne pre občanov. Opozícia v tomto smere za najpálčivejšie problémy označila rozmáhajúcu sa chudobu a nezamestnanosť, vláda vsadila na propagovanie kontinuity politiky zameranej na službu občanom pod heslom „nech trvá stabilita a rast Turecka“.

Strana AKP sa pri rôznych príležitostiach vracia k úspechom Turecka v ekonomickej oblasti za 8,5 ročné obdobie jej vlády. Ekonomický rast, kilometre nových ciest a diaľnic, výstavba letísk a pod., to všetko bolo možné podľa AKP hlavne vďaka prostrediu stability a silnej jednofarebnej vláde. Práve táto stabilita je označovaná za podmienku pokračovania rozvoja Turecka a naplnenia veľkých cieľov do roku 2023, kedy bude Turecká republika oslavovať sté výročie od svojho založenia. Stratégia AKP je tak v tomto ohľade založená na vytváraní atmosféry strachu z návratu k minulým obdobiam nestability, ak by strana opäť nedostala vo voľbách dostatočne silný mandát. Predošlé koaličné vlády sú spájané s krízou z roku 2001, zlým hospodárením či prerozdeľovaním si ministerstiev, ktorých veľký počet vyčerpával štátnu pokladňu.¹²² Výsledkom toho bolo odovzdanie Turecka do rúk Medzinárodného menového fondu.¹²³

Základným ekonomickým projektom AKP je teda pokračovanie súčasného pozitívneho trendu. Ako príklad ekonomických výdobytkov strana predkladá zníženie miery inflácie zo 68% v čase ich príchodu k moci na aktuálnych 4,9%, zvýšenie hrubého národného produktu na osobu z 3000 dolárov na 10000, zvýšenie objemu vývozu z 25 miliárd dolárov na 114 miliárd a zníženie dlhu Turecka voči MMF o vyše 80%.¹²⁴

Ďalším významným sľubom z dielne vládnej strany je realizácia konkrétnych projektov pre rozličné turecké mestá. Premiér Erdoğan tieto projekty, ktoré zahrňujú okrem iného napr.stavbu nemocníc, zlepšovanie infraštruktúry či podporu cestovného ruchu, často predstavuje na svojich mítingoch v danej oblasti. Nové investície majú zároveň zabezpečiť vytváranie nových pracovných miest a prispieť tak k znižovaniu nezamestnanosti. Konkrétne v Istanbule sa jedná, okrem výstavby tretieho mostu cez Bospor a plánu otvorenia nového prielavu na európskej strane mesta, o vytvorenie dvoch nových miest, pričom každé z nich by malo mať okolo milión obyvateľov.¹²⁵ Do tureckej histórie neslávne zapísaný Istanbulský ostrov Yassıada¹²⁶ je takisto zahrnutý do premiérových plánov. Na ostrove majú byť

122 Kılıç, DSP-MHP-ANAP koalisyonuna yüklendi. *Cumhuriyet*, 14.5.2011

123 Millettin parası, milletin hazinesine doldu. *Cumhuriyet*, 3.5. 2011

124 Ögütçü, B. Sivilleşme yeni anayasayla tamamlanacak. *Zaman*, 2.6 2011

125 1'er milyon nüfuslu 2 şehir. *Milliyet*, 12.5. 2011

126 Na ostrove Yassıada sa konal proces s predstaviteľmi Demokratickej strany po vojenskom puči v roku 1960. Proces skončil popravou bývalého premiéra Adnana Menderesa, ministra zahraničných vecí Fatma Rüştü Zorluho a ministra financií Hasana Polatkana v septembri roku 1961.

vybudované medzinárodné kongresové centrá, hotely a múzeá venované trom popraveným predstaviteľom Demokratickej strany Adnanovi Menderesovi, Hasanovi Polatkanovi a Fatinovi Rüştü Zorluovi.¹²⁷

Ďalším z cieľov strany AKP je Ankara a jej premena na jedno z najvýznamnejších svetových centier obranného priemyslu. Stredisko pre vývoj a výrobu radarov má zahájiť svoju činnosť spolu s vesmírnym a satelitným centrom. Tak ako Istanbul aj Ankaru čaká výstavba nového mesta, Güneykentü, s približne pol miliónom obyvateľov. V neposlednom rade je plánované taktiež pokračovanie v rozširovaní vysokorýchlostnej železničnej siete, ktorej hlavným uzlom má byť Ankara, program zhodnotenia turistického potenciálu termálnych prameňov a otvorenie najväčšej zoologickej záhrady na Blízkom Východe.¹²⁸

Množstvo podobných projektov má prispieť k zvýšeniu životnej úrovne i na východe krajiny. Na programe je transformácia Diyarbakıru na medzinárodnú turistickú destináciu, v rámci čoho sú ako prvé kroky uvedené plán obnovy mestského centra a rekonštrukcia hradiab. Projekt Silvanskej priehrady zase vďaka zdokonalenému zavlažovaciemu systému umožní zvýšenie príjmov poľnohospodárov o 735 milión lír ročne.¹²⁹ Nemenej ambicióznym je i „šialený projekt“ pre mesto Van. V oblasti má vyrásť na ploche dvoch tisíc hektárov nové zábavné, turistické, obchodné, kultúrne a športové centrum. Mesto na spôsob Disneylandu, Nevruz efsaneler ülkesi (Nourúzska legendárna krajina), poskytne v procese svojej výstavby prácu 60 tisícom ľuďom a po skončení prác je očakávaný príchod štyroch miliónov turistov ročne.¹³⁰

Aspoň v skratke môžeme spomenúť i ostatné projekty ako napríklad dokončenie letiska v Hakkari, otvorenie prístavu v Izmiere, ktorý bude patriť, čo sa veľkosti týka, do prvej svetovej desiatky, plány na rozvoj turizmu v Burse či filmového priemyslu v Mardine a tým vznik tzv. Mardinwoodu.

V novinách sa však objavila i kritika týchto projektov zo strany opozície. CHP aj MHP vytýkali Erdoğanovi, že sa zameriava na „šialené projekty“ a na rok 2023 namiesto toho, aby riešil súčasné a naliehavé problémy občanov. Kemal Kılıçdaroğlu navyše obvinil premiéra, že skutočným cieľom všetkých projektov je poskytnutie lukratívnych zákaziek spriazneným podnikateľom.¹³¹ Devlet Bahçeli zas na adresu projektov uvádza, že sa nimi premiér Erdoğan

127 3 ile toplam 22 proje. *Milliyet*, 2.6. 2011

128 Yazar, I.: 500 bin kişilik yeni şehir kurulacak. *Zaman*, 26.5. 2011

129 Onun kadar edepsiz, alçak, ahlaksız degilim. *Cumhuriyet*, 1.6. 2011

130 Görçüm, A.: Bu da Van'ın „cılıgın projesi“. *Zaman*, 20.5. 2011

131 İngiliz The Economist CHP'ye oy istedi. *Zaman*, 4.5.2011

snaží oklamať voličov a zakrývať neblahú realitu Turecka.¹³² Ako sme už spomenuli vyššie, hlavný problém krajiny vidí opozícia v nezamestnanosti a chudobe. Opoziční politici sústavne obviňujú AKP z rozsiahlej korupcie a následného ochudobňovania štátu. Predseda MHP kritizuje vládu z utvárania úzkej skupiny nových zbohatlíkov a zároveň z prehlbovania rozdielov medzi jednotlivými vrstvami obyvateľstva. Podľa Bahçeliho slov dolných 20 percent poberá z národného dôchodku 6 percentný podiel, zatiaľ čo horných 20 percent si prerozdeľuje až 54 percent národného dôchodku.¹³³ Negatívny dopad prehlbujúcej sa chudoby vidí predseda CHP v obrovskom náraste osobnej zadĺženosti. Kým v roku 2002 bol celkový dlh občanov Turecka vo výške 6 miliárd lír, v roku 2010 sa vyšplhal na 175 miliárd lír.¹³⁴

Sľuby strany CHP boli vo veľkej miere zamerané na zlepšenie podmienok pre drobných poľnohospodárov a malých podnikateľov. Hlavné body tohto programu sú výhodnejšie ceny nafty pre poľnohospodárov (1,5 lír za liter namiesto 4 lír za Erdoganovej vlády), vymazanie dlhu za elektrinu a zrušenie dovozu mäsa, ktoré potláča domáci chov. Správa o poľnohospodárstve pripravená najväčšou opozičnou stranou ďalej predpokladá odovzdanie pôdy vidiečanom bez pozemkov.¹³⁵ Živnostníkom strana CHP ponúka zníženie daňovej záťaže a rozšírenie možností výhodných úverov.¹³⁶ K ďalším skupinám obyvateľov, ku ktorým sa CHP obracia, patria zdravotne postihnutí a dôchodcovia. Asi najvýznamnejším projektom v boji proti chudobe je tzv.rodinné poistenie, na ktoré je podľa Kemala Kılıçdaroğluho potrebné vyčleniť len 1,7 percent štátneho rozpočtu. Toto opatrenie je založené na finančnej pomoci rodinám, ktoré buď žiadny príjem nemajú, alebo ich príjem nedosahuje úroveň minimálnej mzdy. Na účet ženy bude v takom prípade vložená suma najmenej 600 lír.¹³⁷

MHP má vo všetkých troch novinách najmenej priestoru a taktiež ostrá mítingová polemika sa odohráva skôr na úrovni AKP verzus CHP. Ich projekty a sľuby majú, podobne ako tie pripravené stranou CHP, za cieľ zlepšiť situáciu bežných občanov po finančnej stránke. Navrhujú zvýšiť minimálnu mzdu na 825 lír (z pôvodnej sumy 630 TL), vyplácanie trinásteho dôchodku, mesačný príspevok 320 lír ženám v domácnosti, 50 lír vreckové pre študentov základných a stredných škôl a pod...Ľuďom žijúcim v chudobe bude poskytnutá pomoc v podobe Hilal karty, s ktorou budú môcť pokryť náklady na svoje základné potreby bez požiadavku vrátenia peňazí v budúcnosti.¹³⁸ V reakcii na problém nezamestnanosti

132 Çilgin projelerle halkı uyutuyorlar. *Zaman*, 15.5. 2011

133 Yılmaz, Ö.: Seçimden çekil, tatil çık. *Milliyet*, 2.6. 2011

134 Çelik, M.: AKP'yi silkeleyin. *Milliyet*, 31.5. 2011

135 Tarım raporunu açıkladı: topraksız köylüye toprak, orman köylüsüne 2B arazisi. *Zaman*, 13.5. 2011

136 Ampul ışığı suni bir aydınlıktır. *Cumhuriyet*, 6.6. 2011

137 Kardeşliğin adresi olacağız, kimseyi ötekileştirmeyeceğiz. *Zaman*, 17.5. 2011

138 „Yüce divan“dan kurtulmak istiyor. *Zaman*, 18.5.2011

sľubuje Bahçeli vytvorenie každý rok nových 700 000 pracovných miest.

Záver

Vysoká miera agresivity a ostrá rétorika politikov v predvolebnej kampani znemožnila obsiahlejšiu diskusiu o otázkach, ktoré najviac zaujímali tureckú verejnosť. Napriek tomu, že veľká väčšina novinových článkov pozostávala z vyjadrení politikov, či už vo forme správ z mítingov, alebo stranických vyhlásení, ekonomické témy a návrhy na riešenie nezamestnanosti zostávali v úzadí. Od AKP sa mohli voliči z času na čas dozvedieť o konkrétnych plánoch patriacich do série „šialených projektov“ pre turecké mestá a opozícia zhrnula svoj ekonomický program do pár hlavných bodov, ktoré sa v článkoch často opakovali. O trochu výraznejšie vystupovala téma zmeny ústavy, no určite nie úmerne obrovskému významu, ktorý je projektu pripisovaný občanmi i politickými stranami (duch príprav novej ústavy sa nesie celým predvolebným programom AKP). Iba malé percento novinových článkov si vzalo problematiku ústavy za hlavnú tému a politická diskusia bola viac abstraktná než zameraná na konkrétne predstavy strán o podobe nového základného zákona štátu.

Významnou témou novín v predvolebnom období sa stala kurdská otázka a problém terorizmu. Na druhej strane žiadne politické zoskupenie neponúka návrhy konkrétnych riešení, ktoré by boli schopné docieľiť mier. MHP sa neúnavne prihlasuje k myšlienke nedotknuteľnosti unitárneho charakteru štátu, AKP prakticky len poukazuje na výdobytky svojej vlády a CHP prináša skôr symbolické kroky. Jediné BDP má podrobný program v tejto oblasti, ten sa však ukazuje ako neprijateľný pre zvyšok tureckého politického spektra.

Značný priestor v novinách venovaný kazetovému škandálu poukazuje na fakt, že podobné témy sú pre novinárov vždy určitým spôsobom atraktívne. Obrovský škandál krátko pred voľbami rozprúdil vlnu reakcií medzi politikmi a prispel k ďalšiemu kolu vzájomných obviňovaní. Posledný veľký tematický okruh - úroveň súčasnej tureckej demokracie, nám pripomína, že kapitola demokratizácie v Turecku ešte stále nie je uzatvorená a existujú vážne nezhody pri otázke či sa krajina uberá správnym smerom. Za zmienku stojí i skutočnosť, že v analyzovaných článkoch takmer absentujú témy spojené so vstupom Turecka do EÚ, náboženstvom či sekulárnym charakterom štátu. To pravdepodobne odráža súčasný realistickejší prístup Turecka k politike Európskej únie a ochabnutie sporov okolo islámskej agendy strany AKP, ktorá vyvolávala masové pro-sekularistické protesty pred voľbami v roku 2007.

V rámci jednotlivých tém pozorujeme často výrazné rozdiely v ich spracovaní novinami.

Ako dva póly proti sebe najčastejšie stoja Cumhuriyet a Zaman, Milliyet zastáva neutrálnejšiu, politicky nevyhranenú pozíciu. Tento jav môžeme najlepšie vidieť v sekcii o demokracii, slobode slova a súdnych procesoch spojených s vyšetrovaním Ergenekonu. Až 55 percent takto tematizovaných článkov v Cumhuriyete explicitne kritizuje vládu za nízku úroveň demokracie v krajine, zatiaľ čo v Zamane sú podobné články zastúpené iba 18,51 percentami. Rozdiel je očividný taktiež v spôsobe informovania o kazetovom škandále, kde 35,14% článkov Cumhuriyetu v súvislosti s touto kauzou útočí na vládu, v porovnaní len s 4,83% v Zamane. Pri podávaní správ s témou kurdskej otázky poskytuje Cumhuriyet obrovský priestor kurdským politikom (až 46,67 % článkov), ktorí tradične zohrávajú úlohu kritika vlády v riešení tohto problému. Naproti tomu Zaman je charakteristický veľkým počtom článkov naznačujúcich prepojenie strany BDP s terorizmom a predvolebým násilím, v súlade s vládnu interpretáciou konfliktu.

Určité rozdiely medzi novinami sú samozrejme i čo sa týka pomerného zastúpenia hlavných tém. Najväčší rozdiel je v množstve informácií o projekte novej ústavy. Kým v Zamane sa zmienka o tomto projekte objavuje vo vyše 10 % všetkých článkov, v Milliyete a Cumhuriyete je to len necelých 5 %. Tento fakt ide v línii už vyššie vyzozorovaného provládneho smerovania v Zamane, keďže nová ústava bola najvýznamnejším projektom v programe AKP. Z ideologického hľadiska je dôležitý aj tematický okruh o úrovni demokracie, kde naopak v pomere článkov vedie Cumhuriyet.

Všetky noviny majú však spoločnú tendenciu do istej miery sa podriaďovať zákonom komercie. Vylíčené agresívne vystúpenia politikov či kazetový škandál sú spoločným menovateľom troch sledovaných denníkov. Kazetový škandál je s 13,7 percentami zastúpenia najväčšou témou Cumhuriyetu, kým v Zamane a v Milliyete tesne nasleduje kurdsú otázku z druhej priečky. V každom prípade málo z programov strán sa skutočne objavilo na novinových stránkach. Respondenti prieskumu verejnej mienky označili za najdôležitejšie úlohy nového parlamentu zníženie nezamestnanosti, vypracovanie novej ústavy, vyriešenie kurdskeho problému, zlepšenie ekonomickej situácie krajiny a ukončenie terorizmu. Vecná diskusia na tieto témy ale mnohokrát musela ustúpiť novinárskej snahe po senzácii.

Zoznam použitej literatúry

- Atacan, F.: Explaining religious politics at the crossroad: AKP-SP. *Turkish Studies*, roč.6, 2005, č.2
- Bacık, G.: The Nationalist Action Party in the 2011 elections: The limits of oscillating between state and society. *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.4
- Balkır, C., Banducci, S., Soyaltın, D., Töker, H.: Expecting the unforeseeable: The 2007 Turkish elections in the media. *Turkish Studies*, roč.9, 2008, č.2
- Bölme, S.M., Özhan, T.: Constitutional referendum in Turkey. SETA policy brief, 2010, č.47
- Cengiz, F., Hoffmann, L.: The 2011 general elections in Turkey: Potential implications on domestic and international politics in the shadow of a discourse change? *Parliamentary affairs*, roč.65, 2012, č.1
- Content analysis – problémy a techniky [zostavil Jozef Virčík], Bratislava, Inštitút pre výskum masových komunikačných prostriedkov pri VÚKVM, 1969
- Çağlar, Ş, Çakar-Mengü S.: Media groups and their market shares in Turkey during globalization. *Economia Política das Tecnologias da Informação e da Comunicação*, roč.11, 2009, č.2
- Çağlıyan-İçener, Z.: The Justice and development party's conception of "conservative democracy": invention or reinterpretation? *Turkish Studies*, roč.10, 2009, č.4
- Çarkoğlu, A.: Turkey's 2011 general election: towards a dominant party system? *Insight Turkey*, roč.13, 2011, č.3
- Emre Kaya, A.: Cumhuriyet gazetesi'nin kuruluşundan günümüze kısa tarihi. *İstanbul Üniversitesi İletişim fakultesi dergisi*, 2010, č.39
- Grigoriadis, I.N.: Türk or türkiyeli? The reform of Turkish minority legislation and the rediscovery of ottomanism. *Middle Eastern Studies*, roč.43, 2007, č.3
- Gümüşçü, Ş., Sert D.: The March 2009 local elections and the inconsistent democratic transformation of the AKP party in Turkey. *Middle East Critique*, roč.19, 2010, č.1
- Güzeldere, E.E.: Turkey regional elections and the Kurdish question. *Caucasian review of international affairs*, roč.3, 2009, č.3
- Hale, W.: The Electoral system and the 2007 elections: effects and debates. *Turkish Studies*, roč.9, 2008, č.2
- Hendrick, J.D.: Media wars and the Gülen factor in the new Turkey. *Middle East Report*, roč.41, 2011, č.260

- İnan, S.: Çok partili hayata geçiş sürecinde milletvekili seçim yasaı deęişikliklerinde muhalif görüşler. *SDÜ fen-edebiyat fakültesi sosyal bilimler dergisi*, 2003, ç.9
- Jenkins, G.H.: *Between fact and fantasy: Turkey's Ergenekon investigation*. Washington, D.C., Central Asia-Caucasus institute & Silk road studies program, 2009
- Kızılbay, İ.: Structural change experienced in Turkish press. *International Journal of Turcologia*, roč. 5, 2011, ç.9
- Kaya, S.: The rise and decline of the Turkish „deep state“: The Ergenekon case. *Insight Turkey*, roč. 11, 2009, ç.4
- Lirias, E.G., Somer, M.: Turkey's new Kurdish opening: religious versus secular values. *Middle East Policy*, roč.17, 2010, ç.2
- Rodrik, D.: Ergenekon and sledgehammer: Building or underminig the rule of law? *Turkish policy quarterly*, roč. 10, 2011, ç.1
- Schulz, W.: *Analyza obsahu mediálních sdělení*. Praha, Karolinum, 2011
- Shankland, D.:Islam and politics in Turkey: the 2007 presidential elections and beyond. *International Affairs*, roč.83, 2007, ç.2
- Tosun, T.: The new leader for the old CHP: Kemal Kilicdaroglu. *Insight Turkey*, roč.12, 2010, ç.4
- Trampota, T., Vojtěchovská, M.: *Metody výzkumu médií*. Praha, Portál, 2010
- Turan, I.: Old soldiers never die: The republican people's party of Turkey. *South European Society and Politics*, roč.11, 2006, ç.3-4,
- Uysal, A.: Continuity and rupture: The „new CHP“ or what has changed in the CHP? *Insight Turkey*, roč. 13, 2011, ç.4
- Yavuz, M. H.: The politics of fear: The rise of the Nationalist Action Party (MHP) in Turkey. *The Middle East Journal*, roč. 56, 2002, ç.2
- Yazıcı, S.: Turkey's constitutional amendments: between the status quo and limited democratic reforms. *Insight Turkey*, roč.12, 2010
- Yeęen, M.: The 2011 elections and the Kurdish question. *Insight Turkey*, roč.13, 2011, ç.4

Internetové zdroje:

- Albion, A.A.: Countries at the crossroads 2011: Turkey. Freedom house, 2011, dostupné z http://www.freedomhouse.org/sites/default/files/inline_images/TURKEYFINAL.pdf

- Reporters without borders, dostupné z <http://en.rsf.org/report-turkey,141.html>
- Turkey: Guide to major Turkish daily newspapers 2008, Open source center- media aid, október 2008, dostupné z <http://www.fas.org/irp/dni/osc/turkish-news.pdf>
- Türk, H.S.: Electoral systems and Turkish experience. Text prednášky počas „Semináru o základoch volieb“, 28-31.5.1993, Biškek, dostupné z <http://auhf.ankara.edu.tr/dergiler/auhfd-arsiv/AUHF-1993-43-01-04/AUHF-1993-43-01-04-Turk.pdf>

Pramene:

- AKP seçim beyannamesi, dostupné z <http://www.akparti.org.tr/upload/documents/beyanname2011.pdf>
- CHP seçim bildirgesi , dostupné z http://www.chp.org.tr/wp-content/uploads/Se%C3%A7im_Bildirgesi-.pdf
- Emek, demokrasi ve özgürlük seçim beyannamesi, dostupné z <http://bdpblog.wordpress.com/2011/05/09/emek-demokrasi-ve-ozgurluk-blogu-secim-beyannamesi-2011-%E2%80%93-bolum-2/>
- MHP seçim beyannamesi, dostupné z http://www.mhp.org.tr/usr_img/_mhp2007/kitaplar/MHP_2011_SecimBeyannamesi.pdf
- Seçim sonrası gündem araştırmaları, GENAR, jún 2011, dostupné z http://www.genar.com.tr/files/2011-%205-HAZ%C4%B0RAN-Secim_sonrasi_gundem_arastirmasi_2011.pdf
- Yaz dönemi sosyal ekonomik politik analiz, GENAR, 2011, dostupné z http://www.genar.com.tr/files/GENAR_SOSYAL_EKONOMIK_POLITIK_ANALIZ_AGUSTOS_2011.pdf
- TC Resmi Gazete, Sayı: 6957 (14.07.1948)
- TC Resmi Gazete, Sayı: 5545 (21.2.1950)
- TC Resmi Gazete, Sayı: 10815 (30.5.1961)
- Internetová verzia denníku Zaman, dostupná z <http://www.zaman.com.tr/anasayfa.do>
- Internetová verzia denníku Cumhuriyet, dostupná z <http://cumhuriyet.com.tr/>
- Internetová verzia denníku Milliyet, dostupná z <http://siyaset.milliyet.com.tr/>